

IV.

Geographisk Undersøgelse

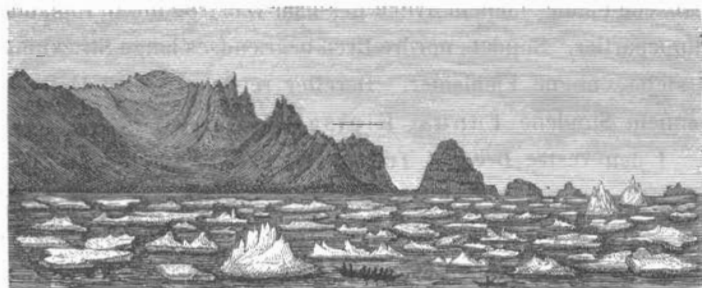
af

Grønlands sydligste Del.

Af

G. F. Holm.

1881.

Cap Farvel, seet Vest fra.

Paa Grund af Forsommerens vanskelige Isforhold kom vi ikke til Ilua, der skulde være Udgangspunktet for vore Arbejder, førend den 1ste Juli. Herfra rejste vi Syd om den nærmeste store Ø ud til Kekertat, nogle lave Smaaøer, der ligge her udfor. Da man herfra saae, at Storisen laa tæt pakket ind til den store, østligere liggende Ø (Eggers Ø), maatte jeg for denne Gang opgive at besøge Cap Farvel og gik NO. paa gjennem Sundet Ikerasak. Den vestlige Bred af dette Sund hæver sig stejlt til høje, takkede Tinder, medens den østlige er lavere og afrundet, men herindenfor sees mægtige, lodrette Fjelde (Akungnait), mellem hvis vilde, forrevne Toppe der findes mindre Bræer.

Skjøndt Sundet kun er c. to Mile langt, vare vi tre Dage om at passere det, idet tæt Is med en rivende Fart satte her igjennem. Vi laa da gjerne i en dækket Bugt med ladet Baad og ventede paa at benytte Øjeblikket, naar en Rende dannedes i Isen paa Grund af Strømkæntring eller andre Aarsager; hurtig maatte Renden da benyttes; thi, ligesaa hurtig som den aabnede sig, lukkede den sig ofte igjen.

Med stigende Vande løb Strømmen SV. paa og med fallende NO. paa. Intet Øjeblik var Vandet og dermed Isen i Ro. Under Strømkæntringerne gik Isen i rivende Fart i modsatte Retninger midt i Farvandet og ved Bredderne.

Efter at være passeret dette Sund, gik vor Vej gennem det brede Sund Ikek, hvis sydlige Bred bestaar af lave, grøntbevoxede Fjelde, mellem hvilke der gaar Dalstrøg ind til Indlandets Klippepartier. Sundets nordre Bred begrændses lange Strækninger af stejle, nøgne Fjeldsider. Derefter rejste vi ud til Østkysten gennem Sundene Tunua, Kipisako og Kipingajak.

I den vestre Bred af Tunua skære flere Bugter sig ind i Chr. IV's Ø, og i det Indre af disse Bugter sees høje Fjelde. Ogsaa her i Sundet løb det faldende Vand Nord paa. Ved Lavvande løb Strømmen Nord paa i den østre Side af Sundet, men Syd paa i den vestre, medens store Malstrømme kjørte Isen rundt i Midten. Paa begge Sider af Kipisako gaa Klipperne stejlt ned mod Sundet, Landet var øde og goldt, og Sneen dækkede endnu store Strækninger. Det smalle, snoede Løb Kipingajak er paa det smalleste vist ikke mere end en halv Snes Fod bredt og fører ud til Østkysten. Her standsedes vi snart af Isen, som nu blev tættere og tættere og nødte os til at slaa Telt ved Kapiarfik, der ligger paa en Ø lige Nord for Kipingajak. Isen laa tæt ind til Landet og Yderørerne, kun mellem Øerne saas enkelte Steder aabent Vand, men det Sund, vi skulde passere, var i den nordligste Del fuldstændigt spærret.

I over 5 Dage kunde vi ikke komme videre, skjøndt Vejret var fortrinligt, og Kyststrækningen nordpaa farbar, naar først det smalle Sund var passeret. En Aften havde Isen aabnet sig lidt, og alt blev strax gjort klar til Afrejsen; men, inden Baaden var ladet, og vi kom hen til det vanskelige Sted, var dette igjen sammenpakket. Medens vi forsøgte paa at bane os Vej, frøs det aabne Vand bagved os, saa at vi nu maatte arbejde os tilbage gennem Tyndisen til vor tidligere Teltplads. Det var imidlertid blevet Lavvande, og Transporten af vor Bagage og Baaden var derfor meget besværlig over de store Sten, som nu vare bedækkede med en tynd Skorpe Is.

Alle de mindre Øer her omkring, ligesom den nærmeste Strækning af Chr. IV's Ø, have Kuppelform og ere temmelig

lave. Fjeldene ere aldeles nøgne for Vegetation, og det højeste Fjeld, der her findes i lang Omkreds, nemlig Kipin-gajak-Fjeldet, er ikke mere end 1700' højt, medens de øvrige Fjeldkupler langs Stranden kun ere 7 à 800' høje. Sneen laa ned til Vandgangen i Kløfterne og Dalstrøgene, selv naar disse vendte lige mod Syd; men vi havde ogsaa i Midten af Juli Frost om Natten, saa at Vandløb og Smaasøer om Morgenen vare dækkede med Is.

Der fandtes mange Ruiner fra tidligere Beboelse paa den Ø, hvorpaa vi opholdt os. Jagten paa Sælhundede var ogsaa fortrinlig her i Sundet. Vor ene Kajakmand traf udenfor Sundet en Bjørn, og, da han først tvivlede om, at han kunde buxere den ind til Land paa Grund af den stive Kuling, jagede han den fra Kajakken i denne Retning. Da han imidlertid blev bange for, at den skulde undslippe ham, angreb han den og dræbte den med sin Lændser. Der blev stor Jubel, da han kom buxerende med den, og alle bombarderede Bjørnen under Glædeshyl med Stene for at gjøre deres Ret til Part i den gjældende. Alle vare med til at hale den op paa Land og flense den, badende sig i dens Blod og glædende sig over dens 5" tykke Lag Fedt. Stort var Fraadseriet i den utrolige Masse Bjørnekjød, som fortæredes i de nærmest paafølgende Dage. Sælhundekjød gad man ikke mere se til, og Grønlænderne gjorde sig næppe nok den Ulejlighed at gribe Riflen for at skyde de nysgjerrige Sælhundede lige ud for vor Teltplads.

Da Graah i sin «Undersøgelsesrejse til Østkysten» S. 51 har draget i Tvivl, om Giesecke paa sin Rejse er kommet til Østkysten, saa har jeg, ved at følge Giesecke's Dagbog, nøje undersøgt, hvad Vej han er rejst, og er da kommet til Overbevisning om, at han rigtignok ikke — som han skriver — er taget gennem Ikerasarsuak, ej heller er kommet til Aluk, men at han er rejst gennem Ikek og Kipsisako og netop har været udenfor paa Østkysten.

Den 16de Juli rejste vi videre fra Kapiarfik i stærk Taage, medens Isen bevægede sig med rivende Fart i Mundingen af Ikerasarsuak (Prinds Chr.s Sund). Da vi her vare inde i en temmelig aaben Rende af tilsyneladende spredt Is, mærkede vi pludselig, at Renden lukkede sig, og kun ved den yderste Anstrengelse lykkedes det os at komme over til en lille Klippeø paa den nordre Side af Sundet. Ligesom vi kom hertil, lukkedes Renden, idet Isen med Brag tørnede sammen, og vi bleve tvungne til flere Dages Ophold paa den lille, fuldstændig øde Klippeø, der var 112' høj. Vi sloge Telt i c. 80 Fods Højde i en af Isen udskuret Gang.

Den nærmeste Del af Fastlandet, Nunatsuk, og Øerne der ligeover for, er forholdsvis lavt og bevoxet med frodig Vegetation, mellem hvilken der findes mindre Klippepartier. Det har sikkert tidligere været et stærkt befolklet Sted, thi her fandtes mange Hus- og Telttomter samt Grave.

Da Isen forhindrede os i at komme ind i Bugten Nord for Nunatsuk, hvorfra det havde været min Agt at undersøge Indlandets Is noget nøjere, saa maatte vi foretage disse Undersøgelser fra Nunatsuk, hvorfra der var en lang Strækning til Isens Rand.

Den 23de Juli rejste vi Telt c. 5 Kml. inde i Landet efter 6¹/₂ Times besværlig Gang over mange parallelt løbende Fjeldrygge med mellemliggende, c. 700' dybe Dale og Kløfter. Store Snedriver eller mindre Bræer laa mange Steder i Kløfter og Dalstrøg, endog i saadanne, der laa helt nede ved Havet og vendte mod Syd. En ret betydelig Bræ gik under temmelig stor Heldning ned til en mindre Sø og hang ud over dens Rand i dennes halve Omkreds; Søen var opfyldt af den kalvede Is, hvoraf flere betydelige Stykker laa flydende i Vandet lodret under det Sted, hvor de vare brækkede af i Bræen. Nær ved Teltpladsen ved Nunatsuk laa en stor Snedrive op ad en stejl Klippe, saaledes at en c. 3 Alen bred Gang fandtes mellem Snedrivens lodrette Væg og Klippen; dette har formodentlig

været Vindsiden af Fjeldet, da Snedriften dannedes, medens Sne-driverne paa Læsiden lægge sig klods op ad Fjeldene.

Efter at vi havde rejst Telt nærved Toppen af det højeste Fjeld i lang Omkreds, besteg jeg dette for at maale og for at udsøge, hvilken Nunatak der kunde have Udsigt til at give det bedste Udbytte ved at bestiges. Isen begrændsedes her mod Land af en Sø og en derfra udløbende Elv. Udfør Søen havde Isen det samme vildt forrevne Udseende, som ud for de kalvende Bræer ved Havet, og en Mængde Isstykker, der svømmede omkring i Søen, viste ogsaa, at Isen kalvede ud i den. Vest for Søen var Isranden meget nem at bestige, og man kunde flere Steder se, hvorledes den var undergravet. Isen var overalt belagt med Sne, naar undtages de stærkt kløftede Partier ved de udskydende Bræer og ved Søen. Overfladen saae ud som en umaadelig Dønning paa et stille Hav; ofte saae man Klippen rage op igjennem Dønningens Top.

Næste Dag gik vi Kl. 6 om Formiddagen fra Teltet for at gaa ud til den udsøgte Nunatak. De parallelt løbende Fjeldrygge bleve brattere, og alle Kløfterne mellem dem udfyldtes af Søer og rivende Elve. Søerne vare enten omgivne af næsten lodrette Fjeldvægge, eller ogsaa skraanede brede Bræer stejlt ned i dem og opfyldte dem med Kalvis. Bræerne vare ofte besværlige at passere paa Grund af deres Stejlhed; vi maatte saaledes paa en af dem hugge os Trin for Trin ned af et c. 50' aldeles brat Stykke; et andet Sted maatte vi hugge Fodtrin paa en stejl Skraaning flere hundrede Skridt for at kunne passere horizontalt over den. Vi naaede først Kl. 11 $\frac{1}{2}$ Isranden, der kun laa $\frac{3}{4}$ Mil fra Teltet, skjøndt vi ikke som den foregaaende Dag vare besværede af megen Bagage.

Nærmest ved Isranden sank man kun 3 à 6 Tommer dybt i Sneen, der var grovkornet, usammenhængende og lignede IskrySTALLER. Længere inde, hvor Isdækket var horizontalt og saae ud som Fortsættelsen af en Fjeldryg inde fra Landet, sank man endnu mindre i Sneen, som endda enkelte Steder var optøet

til Vandpytter. Her fandtes flere Tværrevner, der vare 1 à 2 Fod brede, men meget dybe. Fra dette Sted aftog Sneens Fæstthed jævnt, saa at vi den sidste halve Mil, førend vi kom til Nunatakkerne, sank 1 à 2 Fod dybt ned i den ved hvert Skridt, skjøndt det endnu var den grovkornede, islignende Sne. Nærmest ved Nunatakkerne havde Isen betydelig Stigning, saa at det derfor var vanskeligt at komme fra den snebelagte Is op paa Nunatakkerne. Stigningen fra Isens Rand til den nærmeste Nunatak var $4\frac{1}{4}^{\circ}$.

Paa en lille Nunatak, som først besteges, naaede Isen paa den Side, der vendte mod Isranden, næsten lige til Toppen, medens den bratte Klippevæg paa den modsatte Side, der vendte ud mod den store, senere bestegne Nunatak, som laa c. 1 Kml. længere borte, var flere hundrede Fod aldeles fri for Sne.

Kl. $5\frac{1}{4}$ EM. naaede vi Toppen af den store Nunatak, der er 3240' høj og danner et Led i en Række Nunatakker, der strække sig i VSV. og ONO., og hvis Længderetninger gaa i samme Direction. Denne Nunatak ligner, ligesom flere af de omliggende, det bekjendte Fjeld Kitdlavat (Redekammen paa Julianehaabs Halvøen). Den har den samme takkede Kam, der aldrig har været dækket af Isen, og ligeledes stejle Sidevægge, hvor Isen ikke kan faae noget Hold, og hvor den derfor ligger langt lavere end paa de ved Enderne nedstyrtede, vældige Stenmasser.

En storartet Udsigt havdes fra Toppen, der laa 700 Fod over det højeste Punkt paa Isen. Mod Øst og Syd saae man ud til Havet, men mod Vest begrændsedes Udsigten af de prægtige, vilde, høje Alpepartier indenfor Vestkysten, af hvis Fjelde flere gjenkjendtes; ligeledes mod Nord saas høje Fjeldpartier, saa langt Øjet kunde række. Isen steg ikke mere ind efter, men laa overalt i Høje og Dale, dannende sig efter det underliggende Terræn og den Mængde af Nunatakker, som fandtes i alle Retninger. Mange af de nærmere Nunatakker kunde indordnes i parallelle Rækker, mellem hvilke der

strækker sig Dalpartier ned mod de store Bræer i Bunden af Bugten, Syd for Kangerajuk. Den nærmeste af disse Bræer havde en ret betydelig Heldning og var gjennemskaaret af store Revner, der dannede Cirkelbuer med Hulningen ned mod Vandfladen og naaede langt op i Dalen. Imod Nord saas en Række fjernere Fjelde, mellem hvilke der omtrent var lige stor Afstand, og som vare aldeles klædte med Sne, saa at kun de sorte Toppe stode frem som mørke Punkter, og de havde alle den samme Form af Kegler med stor Grundflade og lidt concave Sider. Man kunde ingen Moræner se, hverken paa Isen eller paa Nunatakerne, og, hvis der findes saadanne, da maa de ligge under Snedækket.

Kl. 7 $\frac{1}{2}$ EM. forlode vi Toppen af Nunatakken. Vi gik ikke ned igjen til den jævne Isrand Vest for Søen; thi Gangen herfra til Teltet, der om Morgenen havde været højst besværlig, vilde nu i Tusmørket blive endnu vanskeligere, især da det flere Steder var umuligt at gaa den samme Vej tilbage, som vi vare gaaede frem. Vi gik derfor ned til Isranden Øst for Søen for at naa Landet omtrent ved Enden af den Fjeldryg, paa hvilken vort Telt stod. Vandringen førte os nu bagom det voldsomt kløftede Parti nærmest Søen. De sneklædte Steder i denne Omegn vare meget forræderiske, idet der her i Isen fandtes c. 10' brede Revner, der vare udfyldte med Sne, som det syntes, kun i c. 5 Fods Dybde fra Overfladen, og det var ofte vanskeligt at skjelne disse Revner fra den øvrige snebelagte Is, idet kun Sneens hvidere Udseende og smaa Fordybninger langs Randene gjorde dem kjendelige. Længere nede ved Randen var Sneen helt borte fra den glatte, stærkt bølgeformede Isflade, som flere Steder gik over til meget kløftede Partier.

Allerede Kl. 1 $\frac{1}{2}$ FM. kom vi til Teltet indenfor Isranden, og vi havde saaledes kun været 6 Timer om Hjemvejen mod 10 Timer om Udvejen, idet den længere Strækning, vi havde tilbagelagt over Isen paa Hjemvejen, gik rask i Sammenligning

med Vandrigen paa det vanskelige Terræn paa Klipperne. Næste Dag gik vi med Telt og den øvrige Bagage tilbage til Nunatsuk.

Grønlænderne, vi havde med paa denne Tur, vare beundringsværdige ved deres Snildhed, Behændighed og Stedsands; paa mangt et Sted, som det vilde have været umuligt for mig at passere alene, har en Haandsrækning fra dem let hjulpet mig over.

Vi traf ved Nunatsuk sammen med 3 Hedningebaade, hvoraf de to vare fra Tingmiarmiut og en fra Umanak. Disse ledsagedes af 13 Kajaker, saa at det samlede Menneskeantal var mindst 30 foruden en Mængde Børn. De logerede i 6 smaa Telte og medbragte c. 50 Hunde med en Mængde Hvalpe.

Den ene af disse Konebaadsbesætninger var den samme, som jeg ifjor traf ved Ilua. Det var dennes Agt at nedsætte sig iaar paa Vestkysten og lade sig døbe. Føreren af denne Baad havde 2 Koner, hvilket er et Tegn paa, at han var en god Fanger; men den ene af disse er det imidlertid Missionærens Agt at skille ham af med. Ved Aluk mødte vi en fjerde Hedningebaad, der kom fra Akorninarmiut, og, ligesom de øvrige, var den paa Vejen til Ilua. Alle de Østlænding-Baade, jeg har seet, have været af samme Størrelse som den, jeg Pag. 69 har opgivet Hovedmaalene paa.

Ingen af Østlænderne, som jeg har truffet, have været ved Angmagsalik (paa c. $66\frac{1}{2}^{\circ}$ N. Br.); thi Beboerne derfra drage mod Syd til Umivik og Umanak for at tiltuske sig de Varer, som Beboerne her faae fra Ilua.

De hjembragte Østlændingsager, (der ere afleverede til det ethnographiske Museum), har jeg dels tiltusket mig af Hedningerne, dels faaet eller kjøbt af andre, der have tiltusket sig dem. Hedningerne vilde meget nødig skille sig af med deres Sager, saavel Klæder som Redskaber; de gave gjerne til Grund, at Angekokken havde sagt, at de ikke maatte give disse Gjen-

stande bort. Dette gjaldt især om de med Perler besatte Hovedbaand, hvormed Mandfolkene holde deres lange, tykke Haar ind til Hovedet; thi Angekoken havde sagt, at den Mand, der skilte sig af med et saadant, vilde dø.

Østlænderne ere gennemgaaende slanke, velskabte Folk med ovale Hoveder, og mange ere høje med velformede Ansigtstræk, store smukke Tænder, fremtrædende Næser og Skjæg. Disse Træk ere ikke eskimoiske; men derimod have de det store, stride, sorte Haar og de sorte (som oftest dog ikke skjævtliggende) Øjne, saavel som de forbausende smaa Hænder og Fødder tilfælles med Eskimoerne.

Det er bekjendt, at Østlændernes Sprog ikke afviger meget fra Vestlændernes, ligesom at deres hele Levevis og Charakter omtrent er den samme.

Mange Beboere af den sydligste Del af Vestkysten have heller ikke eskimoiske Træk, idet det ikke er sjældent mellem dem at finde høje, slanke, kraftigt byggede Folk med ovale Hoveder. Dette er en naturlig Følge af, at Østkystens Beboere efterhaanden have nedsat sig her.

Det er rimeligt, at Østkystens Beboere ere en Blandingsrace af Eskimoer og Europæer. Man har tidligere hentydet til, at disse kunde være Efterkommere af Eskimoer og skibbrudne Søfolk fra den i Aaret 1777 paa Østkysten af Grønland ødelagte Hvalfangerflaade¹⁾. Dette synes mig meget usandsynligt. De sidste Skibe af Hvalfangerflaaden, paa hvilke samtlige Skibsbesætninger (475 Mand) vare samlede, forliste paa 61¹/₂ og 64° Brede, hvoraf følger, at Folkene maatte være komne ind til den sydlige Del af Østkystens Beboere. Rigtig nok have en Del af dem, der forliste paa 61¹/₂ Br., søgt Nord efter langs Østkysten, mulig for at søge Gjennemgang til Vestkysten¹⁾, men der er dog ikke megen Rimelighed for, at de ere

¹⁾ C. Normann: "En Rejse langs Grønlands Østkyst i Aaret 1777." Geogr. Tidsskr., 2det Bind, S. 59 og 55.

trængte langt frem Nord paa. Som paaviist af Capt. Normann, naaede over halvandet hundrede Skibbrudne over til Vestkysten, medens mange af Resten sikkert ere døde. Man maa antage, at en Del af dem, hvis Skjæbne er ubekjendt, ligesaa vel som de, der reddede sig, maa have vidst, at de fra Vestkysten kunde komme til deres Hjemstavn. Da nu Giesecke 1806 — altsaa kun en Menneskealder senere — fortæller, at de fjerneste Østlændinger fra Tid til anden rejste Syd paa for at handle med Sydlænderne¹⁾, saa synes det besynderligt, at det ikke skulde have lykkedes en af disse flere hundrede — hvis de havde levet — at komme tilbage til deres Hjemstavn; thi de kunde naturligvis ikke strax gaa over til den eskimoiske Levevis. Giesecke fortæller tillige om Sydlænderne, at de ere mere velskabte og have en livligere Charakter, end de nordligere boende Grønlændere²⁾. Graah skriver³⁾: «Grønlænderne, som bebo den sydlige Del af Vestkysten, have i deres Udvortes lidet tilfælles med de egentlige Eskimostammer og med de Indfødte omkring Diskobugten i Nordgrønland; Østlænderne synes mig at have endnu mindre». Denne Forskjel i Udseende og Temperament fra Grønlænderne i Almindelighed har ikke alene Sydlænderne endnu, men ogsaa Østlænderne, hvad der vel er en naturlig Følge af, at Sydlænderne nedstamme fra Østlænderne. Det var da besynderligt, om Sydlænderne allerede skulde have havt disse Træk tilfælles med Østlænderne, førend der kunde være Tale om, at det fremmede Blod var kommet i dem. Selv om der tidligere end 1777 skulde være kommet forliste Søfolk til Kysten, da er det usandsynligt, at de ere komne i saa stort Antal, saa at hele Befolkningen derved skulde have forandret Udseende, især naar man seer

¹⁾ Giesecke's «Mineralogiske Reise i Grønland», Side 20 og 21.

²⁾ Smøtts. Side 22.

³⁾ «Undersøgelses-Reise til Østkysten af Grønland 1828—31». Side 119.

hen til, at den Mængde Blandinger, der findes paa Vestkysten, dog for det meste beholde mange eskimoiske Træk.

Det nævnte maa være tilstrækkeligt til at indse, at det ikke er paa den Maade, at Østlænderne ere blevne blandede. Det er meget rimeligere at antage, at Østlænderne ere en Blandingsrace af de gamle Nordboer og Eskimoer. Selv om «Østerbygden» har ligget i Julianehaabs Distrikt, var det meget rimeligt, at Resten af de gamle Nordboer maatte begynde at leve som Eskimoer efter Adskillelsen fra Moderlandet, og at de blandede sig med Eskimoerne; de ere da dragne om til de fortrinlige Fangepladser paa Østkysten, eller maaske ere de forjagne derhen af de nordfra kommende Eskimoer.

At Nordboerne fuldstændigt maatte gaa over til Eskimoernes Levevis, har været en Livsbetingelse for dem, og, at de dermed ogsaa maa have antaget deres Sæder og Skikke samt tildeels have faaet den samme Charakter, er atter en Følge af Levevisen.

En Del hjembragte Kranier fra Hedningegrave i Omegnen af Ilua have eskimoiske Former¹⁾; men, da, som omtalt, Befolkningen i de sydligste Egne er en Blanding af Østlænder og Vestlænder, er den Mulighed dog ikke udelukket, at Østlænderne kunne nedstamme fra en Blandingsrace af Eskimoer og Nordboer.

Mødet med Hedningerne var uheldigt for vor videre Rejse, idet tre af vor Besætning, nemlig Styreren, den «bekjendte Mand» og en Roerske bestemte sig til at vende om og rejse tilbage med Hedningerne. Styreren gav som Paaskud, at det var hans Pligt som Katechet at følge med Hedningerne. Da jeg ikke kunde forhindre, at de forlode mig, og ingen af Hedningerne vare til at overtale til at ville følge mig, idet de glædede sig altfor meget til at se det længselsfuldt imødesete Maal,

¹⁾ Godhedsfuldt bestemte af Hr. Lektor Chievitz.

llua, saa maatte jeg fortsætte Rejsen med den yderst svage Besætning, jeg nu havde tilbage.

Jeg skal med et Par Ord omtale, hvorledes Temperaturforholdene vare, medens vi opholdt os ved Nunatsuk.

Af hosstaaende Liste over Vejr-lagttagelserne i den Tid, vi tilbragte der, vil det sees, at Temperaturen for det meste var højere, saasnart man fjernede sig fra Kysten; Forskjellen var endog den 26de Juli $6\frac{1}{2}^{\circ}$ i 770 Fods Højde og 1 Kvml. Afstand. Tillige vil man se, at i de 5 hele Dage, vi vare der, stod Thermometret ved Middagstid den 19de og 21de Juli kun paa $+1^{\circ}.5$ C. med stille Vejr; den 20de og 22de steg Thermometret ved Middagstid til $4^{\circ}.5$ med østlige Vinde, samt den 27de til $17^{\circ}.5$ med stiv vestlig Kuling. Sundet ud for Nunatsuk var i denne Tid stærkt pakket med Is, medens denne udenfor Øerne var spredt.

Uden at ville tillægge disse faa lagttagelser nogen videre Betydning, synes dog deraf at fremgaa, at Temperaturen under de nævnte Omstændigheder stiger, saasnart man fjerner sig fra Kysten, samt at, medens Stille giver en meget lav Temperatur, give østlige Vinde en noget højere, og vestlige Vinde en forholdsvis meget høj Temperatur og optræde, ligesom Sydosten i Vestgrønland, med Charakteren af Føhn¹⁾.

Overgangen den 27de Juli fra den høje Temperatur af $17^{\circ}.5$ til $4^{\circ}.8$ fandt Sted i meget kort Tid, vistnok i mindre end en halv Time. Efterat vi vare afrejste fra Nunatsuk og sikkert kun havde et Par Graders Varme, medens vi roede mellem Isen, kom der gjentagne Gange kvælende varme Pust aldeles

¹⁾ Dette er mulig kun bevirket af lokale Forhold paa Sydspidsen af Landet, idet Graah særlig fremhæver, «at alle vestlige Vinde give her (paa Østkysten) klar Luft og stræng Kulde, hvorimod Søvindene medføre en mildere Temperatur og næsten altid Sne». (Undersøgelsesreise Side 116.)

Vejr-lagttagelser under Opholdet ved Nunatsuk. Juli 1881.

Sted.	Datum.	Kl.	Bar.	Th. C.	Vind.	Vejr.
Nunatsuk.	18	8 E.	758.1	2.3	Flau østlig	
do.	19	7 F.	761.6	0.5	Stille	Taage
do.	—	12 Md.	760.6	1.5	do.	Klart
770' høj Top. 1 Kvml. fra Havet	—	3 E.	737.9	5.5		
Nunatsuk.	—	9½ E.	760.1	÷0.5		
do.	20	7 F.	761.6	2.5	Stiv ONO. (Nigek)	Overtrukket
do.	—	12 Md.	761.8	4.6	do.	
770' høj Top. 1 Kvml. fra Havet	—	6 E.	739.2	4.0	do.	Skyet
Nunatsuk.	—	9½ E.	761.6	1.3		
do.	21	5 F.	759.5	2.0	Stille	Taage. Tyndis.
do.	—	9 F.	757.6	6.0		Skyet
770' høj Top. 1 Kvml. fra Havet	—	11 F.	734.7	5.0		Taage. Støvregn
Nunatsuk.	—	12 Md.	755.8	1.4		do. do.
do.	—	9 E.	753.8	2.5		Regn
do.	22	10 F.	753.8	2.0	Stiv NO.	Taage
do.	—	2 E.	753.8	4.5	Flau ONO.	Regn
do.	—	10 E.	753.8	5.0	Stille	Overtrukket
do.	23	7 F.	755.4	6.5	do.	Klart
900' Højde. 4 Kvml. fra Havet	—	1½ E.	732.6	10.5		
do.	—	8 E.	733.4	9.0		
do.	24	5 F.	735.2	9.5	do.	Klart
3240' høj Nunatak	—	5 E.	673.4	12.5		
do.	—	7½ E.	673.0	8.0		
900' Højde. 4 Kvml. fra Havet	25	1½ F.	738.8			
do.	—	9 F.	740.9	12.3	Flau NV.	Klart
do.	—	1 E.	738.5	14.0		
do.	—	9 E.	736.9	10.5		
do.	26	5 F.	734.6	10.8	Stille	Klart
770' Højde. 1 Kvml. fra Havet	—	8½ F.	736.6	12.5		
Nunatsuk.	—	9 F.	758.0	6.0	do.	Skyet
do.	—	10 E.	756.6	4.2		
do.	27	8 F.	753.2	15.5	Stiv V.(Avangnak)	
do.	—	12 Md.	751.8	17.5	do.	
do.	—	3 E.	751.3	4.8	Flau østlig	Skyet

momentant ned fra Fjeldene, for strax igjen at afløses af den lavere Temperatur.

Ved Aluk traf vi atter, som omtalt, sammen med en Hedningebaad. Heller ingen af dennes Besætning eller de medfølgende Kajakmænd kunde jeg faae til at følge os. Min Besætning, som allerede ved Nunatsuk havde borttuset alle ikke strængt nødvendige Klædningsstykker og Gjenstande for Kasiagak-Skind og Bjørneskindsstumper, blottede sig nu i den Grad, at de kun beholdt nogle daarlige Klædningsstykker tilbage paa Kroppen.

Stærk Taage og Regn forhindrede os i at se, hvor tæt Isen var beliggende paa Strækningen herfra til Kangerajuk; vi gik derfor ind igjennem det smalle Sund mellem Kekertatsiak og Fastlandet. Paa hele Strækningen mellem Nunatsuk og Bugten Syd for Kangerajuk træder Isen saa godt som lige ud til Kysten; foruden at der her er 4 større og 7 mindre Isbræer, seer man Isen mange Steder hænge ud til Randen af de ikke høje, men lodrette Klipper.

Bræerne have alle et meget vildt, forrevent Udseende med Revner paa Kryds og tværs. Højden af Brændernes Brudflader over Havet varierer vel mellem 25 og 100 Fod. Heldningerne ere meget forskellige, jeg antager mellem 5 og 45°, og de største Heldninger findes paa de smaa Bræer. Flere Steder saae man i Bræerne Porte, omkring hvilke der fandtes halvcirkelformede Revner med Porten som Centrum. En af de mindre Bræer naaede kun med sin halve Brede ned til Sundet, hvorover den havde en lodret Højde af c. 25', den øvrige Halvdel hvilede c. 100' over Sundet paa den stejle, glatskurede Klippeside, over hvilken man kunde se, at den kalvede, thi paa dens Ende-flade, der var c. 40' høj, saas flere Steder friske Brudflader. Rigtignok kalve de fleste af de herværende Bræer, men den Mængde Isfjelde, som laa her i Sundet og i Bugterne, vare for store til, at de kunde hidrøre derfra; de maa være førte

herned fra nordligere Breder. Da vi naaede Kangerajuk, blæste det op med vestlig Vind, der kom i stærke Kast ned over Fjeldene; vi maatte derfor lægge op paa Forbjergets søndre Side i en lille Bugt, der skjærmedes af udenforliggende Øer. Klippen var meget gold og øde uden den ringeste Vegetation. Den ydre Del af Halvøen, hvis yderste Punkt Kangerajuk er, bestaar af flere 1200 til 2200' høje Toppe, adskilte ved dybe Kløfter og Bugter.

Efter at have tilbragt flere Dage her i stærk Regn og Taage, klarede det endelig op den 3die August, og man saae nu, at Isen saavel nordpaa som sydpaa var meget spredt. Besætningen, som forøvrigt havde været meget flink, nægtede nu paa det bestemteste at rejse videre, idet de antog, at de vare for svage til, især uden bekjendt Mand, at gaa ind i de isopfyldte Strømfarvande i den ildeberygtede Fjord Kangerdlugsuatsiak¹⁾.

Paa Tilbagevejen lagde Isen os ingen større Hindringer ivejen; vi gik derfor udenom Tugdlerunat og den sydligste store Ø, som Graah har kaldt Eggers Ø.

Tugdlerunat udmærker sig ved sine mægtige, nøgne, næsten lodrette, hvidgraa Fjelde med mange Spidser og er gjen-nemskaaet af flere Pegmatitgange. Enkelte Steder holder Granit-Klippen ud over Havet, og umaadelige Stenblokke vise, hvormeget der styrter ned derfra. Stærk Brænding stod op ad de bratte Klippesider, hvor det ikke var muligt at lande, og heftige Vindkast, som hyppigt kom ned fra Fjeldene, satte Isen i stærk Fart, saa at Manøvreringen derved blev meget vanskelig. Tugdlerunat ligger Nord for det brede Sund (Ikek), der skiller den sydligste store Ø fra Chr. IV's Ø og er

¹⁾ Missionær Brodbeck ved den herrnhutiske Mission i Friedrichsthal har senere besøgt Kangerdlugsuatsiak-Fjorden, hvor han har seet en gammel nordisk Ruin af Størrelse og Udseende som de, der findes ved Ikigait. Den laa paa en særdeles smuk og frugtbar Slette, som kaldes Narsak. «Nach Osten», Side 69.

sikkert den af Captain Normann paa Søkaartarchivets «Skizze-kaart over Syd-Grønland 1863» benævnte Cap Hoppe.

Øerne Umanak, Saningasok og Avatdlersuak ere alle temmelig høje og rundtoppede, men de øvrige Øer her omkring ere ganske lave. I den sydligste Ende af Avatdlersuak gaar et stort Hul tværs igjennem Øen i Retningen fra Øst til Vest.

Den sydligste af Grønlands store Øer ender mod Syd i flere meget bratte Forbjerge, adskilte fra hinanden ved dybe Fjorde. Forbjergene se alle omtrent ens ud; de have et c. 1000' højt, stejlt Affald mod Havet og et overordentlig øde og vildt Udseende. Indefter hæve Fjeldene sig langsomt til betydelige Højder, dækkede ovenpaa af umaadelige, forvitrede Stenmasser. En Undtagelse herfra danner den sydligst gaaende Halvø, idet den saavel sydfra som fra Øst og Vest danner stejle, vildttakkede Fjelde, der ved en c. 1000 Skridt bred, lav Tange skilles fra den sydligere liggende Umanarsuak, der er c. 900' høj og har en rundagtig Form, ligesom andre Fjelde af dette Navn¹⁾. Paa Tangen findes umaadelige Sammenstyrtninger fra begge Sider, medens Midten bestaar af større og mindre butkantede Sten, hvilende paa Sand, altsaa en Havdannelse, paa hvilken der fandtes en lille Ferskvandssø. Endel Drivtræ laa opskyllet paa den vestre Bred af Tangen. Kun et enkelt Sted, nemlig i en bred Kløft paa den østre Side af Umanarsuak, saas frodig Vegetation, ellers var der i vid Omkreds ikke Spor deraf.

Candidat Sylow saae her en Bjørn, som han saarede; da den derefter gik tilsøs og krøb op paa et Stykke Is, gik vor Kajakmand ud efter den og forfulgte den fra Isstykke til Isstykke, indtil den var dræbt efter at have faaet 5 Skud. Han havde derefter det møjsommeligste Arbejde med at transportere den over Isstykkerne til aabent Vand, hvorfra han med Kajakken kunde slæbe den i Land. Kajakmanden, der vist i det højeste var 20 Aar gammel, udviste herved en utrolig Snildhed, Kraft

¹⁾ Se Træsnit Side 149.

og Behændighed, idet han ene havde halet Bjørnen fra Vandet op paa en Isskodse, medens vi alle kun med Møje fik den trukket op paa Stranden.

Umanarsuak er det sydligste Punkt af den store Øgruppe og maa sandsynligvis derfor være det, som man benævner Cap Farvel. Udenfor dette Forbjerg ligger, i indtil en halv Mils Afstand, mange lave, rundtoppede Smaaøer og Skjær. Umanarsuaks sydligste Punkt fandtes at ligge paa $59^{\circ} 45' N.$ Br. og $43^{\circ} 53' V. L.$; som bekjendt, er Cap Farvels Beliggenhed tidligere bestemt paa lang Afstand fra Landsiden af Captain Graah og fra Søsiden af Captain Normann. Disses Bestemmelser fandtes paa det nærmeste overensstemmende med Stedets Beliggenhed.

Vest for Umanarsuak findes endel Skjær, hvoraf nogle ere blinde, og stærke Malstrømme udfor Fjorden Kangia besværliggjorde Manøvreringen i Isen. Forbjerget, der ligger Vest for Umanarsuak, hedder Kangersuak kujatdlek (paa Dansk «det sydligste Forbjerg»); det har en lavere Skrænt og mere afrundede Former end de østligere Forbjerger og det Indre af Øen. Herfra gaar endda en lille Odde Syd paa ud i Havet. Paa dette Forbjergs østre Side findes endel lave, afskurede Øer; men mange flere ligge mellem dette og den store vestligere Ø. Omtrent S V. for Forbjerget ligge c. 3 Kml. tilsøs to noget større, men ligesaa lave Øer, der kaldes Nunat, og disse besøges undertiden af Kajakker, naar Grønlænderne staa paa Klapmydsefangst paa Kekertat.

Paa Østsiden af den store Ø, der ligger Øst for Ilua, findes et beboet Sted, der hedder Igdorsuatsiait. Herfra gaar et Sund Nord i. Det er smalt og begrændset af mægtige, stejle Fjelde med vildt forrevne Takker og Spidser i de mest forbausende Former. Af Fjeldene her udmærker sig især Tornarsuk - Fjeldet ved sine dristige Former og næsten lodrette Vægge. Det nederste Stykke af Fjeldene er dog, ligesom i de andre Sunde, afskuret af Isen, og enkelte Steder findes

Stenras paa det nederste af Fjeldsiderne. Den nordligste Ende af dette Sund spærres tværs over af en Dæmning, Itivdliak, der bestaar af butkantede Sten og falder tør ved Lavvande.

Paa Nordsiden af Ikek gaar et Par Indskæringer ind i Chr. IV's Ø. Ved Indløbet til disse ligger et beboet Sted, der hedder Sarkarmiut (3: de, der bo paa Solsiden). Her var fortrinlig Fangst, og store Mængder af Spæk og uopskaarne Sælhunde laa henslængte paa Strandbredden.

Den største af Indskæringerne hedder Tangnera, og dens Bund skilles kun ved en umaadelig Sammenstyrtning, der næppe er 1000 Skridt bred, fra Fjorden Mamak, der gaar ind fra den østlige Ende af Øen. Paa begge Sider af Tangnera og dens Forlængelse hæver der sig høje, nøgne Klippevægge, som lidt fra Fjorden ere aldeles bratte og have mange horizontale Afsatser. Selv i Dalstrøgene findes ingen Vegetation, og flere smaa Bræer sees i Kløfterne paa Fjeldsiderne.

Fra Tangnera gaar der mod Nord en anden Indskæring, Tasiusak. Det smalle Indløb til denne begrænses af lodrette, om ikke udhængende Klippevægge. Mod Øst begrænses denne Fjord af høje Fjelde, og fra en Fjeldtop i det Indre kunde man saavel se ned i Ikerasarsuak, hvortil der fører et Dalstrøg, som ud igjennem Kilertitak og dennes Forlængelse, Ikerasak, ud til Havet. Fjeldet var aldeles nøgent og bestod af en Mængde horizontale Afsatser, som meget besværliggjorde Bestigningen. Paa vestre Side af Fjeldet laa en stor Bræ, som dog ikke naaede helt ned til Fjorden.

Niakornak, ved det vestlige Indløb til Ikerasarsuak, er en 450' høj Klippepynt, der er aldeles afglattet af tidligere Ismasser, der have gaaet gjennem Sundet. Mange Steder er Klippen her sleben helt blank, dog ikke i større, jævne Flader, men som om den var bearbejdet af et umaadeligt Huljern og med aldeles spejlblanke Udsnit. Lige indenfor i Ikerasarsuak kommer en bred Bræ under en betydelig Heldningsvinkel ned mellem de høje Fjelde. Ved dens Fod er en Sandbanke, som

jævnt sænker sig ned i Sundet, der paa dette Sted danner en større Bredning.

Udenfor Iluafjorden ligger Øen Pamiagdlok, hvorpaa Handelsstedet Ilua ligger. Den østlige Del af denne Ø er lav, bakkeformet med store Indskæringer og Indsøer, medens den vestlige Del dannes af et takket Klippeparti.

Iluafjorden er sikkert Grønlands smukkeste Fjord. Den er begrændset af mægtige, stejle Fjelde, hvis vildt takkede Tinder antage de dristigste Former. Flere af Fjeldene ere over 6000' høje, og de fleste ere ubestigelige. Mellem Fjeldene i den inderste Del af Fjorden gaa 2 store og 5 mindre Bræer ned i denne, medens mange smaa hænge i Kløfterne mellem Fjeldene. Alle Bræerne ere meget forrevne og takkede. Bestandig hørtos Dundren og Bragen, der enten hidrørte fra en af de store Bræers Kalvning eller fra en Lavine, der fra en svimlende Højde styrtede ned fra en af de mindre Bræer. Den ene af de store Bræer kommer fra NNV., den anden fra NO. I Baggrunden af den første af disse, hvis Brede er 2380', sees store Fjeldpartier. En Mængde sorte, parallelt løbende Linier, der aldeles følge Bræens Snoninger og ligge omtrent over hele Bredden af Bræen, betegne Moræner. Man sees derimod ikke Sidemoræner langs de stejle, ubestigelige Klippesider. Mange Sidebræer komme under store Heldningsvinkler ned gennem Kløfterne af Fjeldsiderne. Hovedbræen ender i en lodret Brudflade med mange Spidser og Takker og har en Højde af c. 150' over Vandet. Dens Heldning er c. $5\frac{1}{2}^{\circ}$. I en Afstand af c. 1000 Alen foran denne brede og høje Bræ var Dybden af Vandet 110 Favne med meget mudret Bund; mere turde vi ikke nærme os den paa Grund af dens hyppige Kalvninger, som satte Fjorden i stærkt Oprør og opfyldte den inderste Del med Is. De største kalvede Isstykker, som jeg har seet fra denne Bræ, have næppe været mere end 25 à 50000 Cubikfod, og de dannes ved Afstyrtninger fra Bræen. Vandet i den indre Del af Fjorden er,

som sædvanligt, farvet mælkehvidt af de mange Afløb fra Isbræerne.

Mellem de 2 store Bræer kommer en mindre, der er 1850' bred, ligeledes gennem et Dalstrøg. Mellem denne Bræes Fod og Fjorden ligger en 1 á 2000 Skridt (eftersom det er Høj- eller Lavvande) lang Sand- og Grusslette, der gennemstrømmes af Elvene, der danne Afløb fra Isen. Udfør dens nordre Ende findes ingen Endemoræne, medens man ved dens søndre seer en saadan, der er c. 100' høj og bred og tiltager i Størrelse mod Sydkanten. Denne Moræne er maaske fortrinsvis dannet af en Sidebræ, som paa dette Sted støder til Hovedbræen og kommer med stor Heldning ned gennem en Kløft mellem høje Fjelde. Den har sikkert sin Begyndelse i en flad Snemark paa Toppen af et over 4000' højt Fjeld.

Den 17de August besteg jeg Hovedbræen. Den yderste Del af Isen var snefri, kornet og fast med stærk bølgeformet Overflade og en Del Revner. Affaldet mod Enden var belagt med Grus og Ler. Efterhaanden som man kom længere ind paa Isen, blev den bølgeformede Overflade regelmæssigere, og mange Elve snoede sig i Fordybningerne. Her laa to parallelle c. 20' høje Moræner paa c. $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{3}$ af Bræens Brede. Paa den sydlige Side kom en stærkt kløftet Sidebræ ned gennem en Fjeldkløft; den skød en betydelig Moræne foran sig ud paa Hovedbræen.

Efter at have passeret noget over $\frac{1}{4}$ Mil op ad Bræen fra Randen, paa hvilket Stykke den havde en Stigning af $6\frac{1}{2}^\circ$, kom vi til et overordentlig kløftet og takket Parti, der var aldeles umuligt at passere; vi søgte derfor ind til Sidemorænen paa den nordre Side over en chaotisk Sammenstyrting af umaadelige Isblokke. Vi fulgte derpaa Morænen, der var c. 70' høj og 200' bred, indtil det kløftede Parti paa Isen var passeret, hvorpaa vi igjen gik ind paa denne og satte Cours efter Nunatakken i Midten af Dalstrøget.

Isen havde her helt forandret Karakter. Den var belagt med kornet Sne, hvori vi dog kun i det højeste sank c. 1 Tomme,

og den var gennemfuret af en Mængde bredere og smallere Revner tværs paa Bevægelsesretningen. Revnerne vare alle udfyldte med Sne og bemærkedes kun ved Sneens hvidere Farve i disse. Skjøndt Sneen ogsaa i disse Revner kun syntes at være 4 à 5' dyb, viste det sig dog enkelte Steder, hvor vi vare nødte til at gaa over dem, at Sneen ikke desto mindre formaaede at bære et Menneske; undertiden sank man rigtignok dybt i, men holdtes da oppe af For- og Eftermand. Enkelte Steder, hvor Sneen var styrtet ned i Revnerne eller af anden Grund var borte, kunde man se ned i blaa, svælgende Afgrunde. Stigningen var her kun 5°. Bræen udvidede sig nu betydeligt, men begrændsedes af meget høje, næsten lodrette Fjelde, medens flere Nunatakker hævede sig i Midten. Isens Overflade lignede her, ligesom paa Østkysten, en voldsom lang, men ikke meget høj Dønning. Da vi nærmede os Nunatakken, var Isens Stigning gjennemsnitlig 20°, i Begyndelsen mindre, senere større, idet Sneens Overflade dannede en concav Bue op ad Nunatakken. Den sidste Strækning var det umuligt at gaa op ad den stejle, glatte Sne uden først at hugge Fodtrin i den, hvilket imidlertid gik meget nemt; thi, saasnaart den øverste faste Skorpe var gennemhugget, løb Sneen som klare Perler ned ad Skraaningen, saa at man kun behøvede at skrabe lidt i den. Isen strakte sig til en Højde af 2950' op ad Nunatakken, og samme Højde havde den paa de rundt om liggende Nunatakker.

Nunatakken havde en Højde af 3290' og laa omtrent en Mil indenfor Isranden. Udsigten fra den var meget begrændset, idet ubestigelige, mellem 5 og 6000' høje Fjelde paa Øst- og Vestsiden borttog meget af den. Mod NV. saas flere af de Fjelde, som jeg havde maalt fra den Nunatak, vi havde bestegnet paa Østkysten. Isen steg ikke indefter, men sænkede sig jævnt ned mod en Indsø, der vel omtrent laa 5 à 600' o. H. Fra et 4200' højt Fjeld ved den inderste Del af Fjorden havde jeg en ligesaa begrændset Udsigt, og heller ikke derfra kunde jeg se den bestegne Nunatak paa Østkysten, men ved at se andre

Fjelde fik jeg Sikkerhed for, at ingen dækkende Indlandsis findes i den sydligste Del af Grønlands Fastland. Paa dette Fjelds nøgne Top, i hvis Nærhed der laa en Snemark, og hvis Overflade var planeret af Sne og Is til en Slette af Grus og Smaasten, fandt jeg et Renshorn. Dette, synes mig, tyder paa, at denne Egn for ikke lang Tid siden maa have været meget mere fri for Is end nu, da store Bræer gjennemskære den paa Kryds og tværs, og Vegetationen er indskrænket til de lavere Partier ved Fjordene.

Den bestegne Bræ skal efter Grønlændernes Sigende være i stærk Tiltagen, idet den skal have begravet en Gruppe Nordbo-Ruiner, der laa paa Nordsiden af Dalstrøget; endnu findes 4 saadanne Ruiner udenfor Isbræen. (Omtalt S. 137.)

De 5 mindre Bræer komme under store Heldningsvinkler ned over de høje, bratte Fjelde; en enkelt af disse naaer ikke helt til Vandfladen. Jeg skal lidt nøjere beskrive en af disse, nemlig den, som ligger mellem den store Isbræ fra NNV. og den bestegne. Den nævnte Bræ kommer ned fra et stejlt, c. 5000' højt Fjeld. Øverst ligger snebedækket Is mellem Fjeldets Spidser, men strax nedenfor antager Isen et forrevent Udseende og hænger ud over den stejle Klippevæg. Senere finder Isen lidt Fodfæste paa det horizontale Stykke over en Hammer, hen over hvilken den udbreder sig til Siderne, hvor den faar et roligt Udseende og er dækket med Sne; men Trykket bagfra er for stort, og den styrter ned paa den øvrige takkede Is, idet den har medtaget et Stykke af Klippen, som den har omsluttet. Hyppig Dundren og Bragen forkyndte Nedstyrtingen af Laviner, der bestode af Is, Vand og enkelte Stenblokke. Længere nede kommer Bræen ud paa et Terræn med ringe Heldning og har der Udseende af en bred, rolig Strøm med bølgeformigt, glat Isdække, gjennemfuret af Smaaelve, der danne Søer og tilsidst forsvinde i dybe Isbrønde. Breden af Bræen var her c. 1200'. Paa Overfladen, der langs med Randen var aldeles grus- og lerbelagt, saas overalt skarpkantede Sten i

alle Størrelser; de store laa fuldstændigt frit ovenpaa Isen, medens de smaa vare nedsmeltede i dybe, cylindriske Huller. Langs Isranden laa her c. 25' høje, brede Moræner, og udenfor disse viste endnu højere Morænevolde, der nu tildels vare overgroede, at Bræen tidligere havde været større. Enden af denne Bræ, der var c. 75' høj og meget kløftet og takket, strakte sig lige ned til Vandfladen, hvor store Sten ved Lavvande viste dens Endemoræne. Den gennemsnitlige Heldningsvinkel af Bræen fra 2000 Fods Højde var $26\frac{1}{4}^{\circ}$.

Foruden de her nævnte Bræer findes der endnu i det Indre af Iluafjorden mange smaa, der hænge omkring i Kløfterne mellem Fjeldene eller ligge i skaalformede Fordybninger paa Siden af Fjeldvæggene. Disse ere omgivne af halvcirkelrunde, forholdsvis store Moræner.

Det Indre af Iluafjordens største Arm, Kangikitsok, er begrændset af stejle, nøgne Fjelde, hvis nederste Del er dækket af grøntbevoxet Stenras. I denne Fjord findes 2 Isbræer paa hver Side. Vilde og forrevne, som sædvanligt, komme de ned over Fjeldene under en stor Heldningsvinkel, men naa ikke til Fjordens Vandflade. Paa Siderne sees store Side-moræner, medens Endemorænerne strække sig ud i Fjorden og danne Pynter i denne. Fjorden har fuldstændig parabolisk Form og ender i en bred, parabolisk Dal, som gaar over til Tasermiutsiak ved Fjorden Tasermiut. Den samme Heldning, som det yderste af Dalen har, nemlig $1\frac{3}{4}^{\circ}$, fortsættes ud i Fjorden. I denne Dal findes 6 betydelige Bræer, 3 paa hver Side; flere af dem komme ud gennem større Dalstrøg, og Afløbet fra dem alle gaar ned til Kangikitsok. Paa modsat Side af det mægtige Fjeld Ulamatorsuak gaar et andet Dalstrøg over til Kinguadalen ved Tasersuak (Tasermiut), i hvis inderste Del der ligger et imponerende, kegleformet Fjeld, som sees i Baggrunden paa Tav. XXXIV. Her findes mindst 5 Bræer, hvoraf den, der udmunder i selve Bunden af Kinguadalen, er ret betydelig, har

en meget høj Endemoræne og snoer sig under en stor Heldning ned mellem Fjeldene.

I det Inderste af Iluafjordens Arm, Kangerdluk, udmunder en temmelig stor Bræ, der har en Bredde af 3500' og kommer ned gennem et Dalstrøg, i hvis Baggrund man seer flere Fjeldtoppe. Den har store Side- og Endemoræner, og mellem disse og Bræen strømmer der Elve gennem en smal Sandslette til Fjorden, hvis Bund falder tør ved Lavvande. Herfra findes en meget bekvem Overgang til Tasersuak i Tasermiut. Efter at man er steget noget over 600' tilvejs, kommer man til en stor, græsbevokset Slette, der gennemstrømmes af en bred Elv, som kommer fra en betydelig, meget kløftet Bræ midt i Dalstrøget. Bræen kommer fra Nordsiden af Dalen og har dannet en stor Endemoræne. Dalens højeste Punkt ligger kun 1000' o. H., medens de 2 Dalstrøg fra Kangikitsok naa til 1800' o. H.

Sundet Torsukatak er paa begge Sider begrændset af høje, bratte Klipper, ved hvis Fod der ofte findes mægtige, grøntbevoxede Stenras. Paa Fastlandssiden hæve Fjeldene sig til over 4000 Fods Højde i flere Rækker sønderrevne Fjeldkamme, der ere adskilte ved store Spalter, og paa den modsatte Side af Halvøen sænke Fjeldene sig jævnt med stærkt forvittret Overflade til Havet.

Øen Nunarsuak er høj, og dens Sydside har samme Udseende som de omtalte store Øers sydgaende Forbjerge. Toppen bestaar af mægtige, løse Klippeblokke. Paa dens vestre Side, der dækkes af lave Øer udenfor, findes et ret frodigt bevokset Stykke Underland.

Alle Øerne herfra til Nanortalik ere meget lave og have afrundede Former. Ligeledes er Fastlandet indenfor ofte lavt; det eneste betydelige Fjeld langs denne Kyst er det bratte, takkede Natinek (Natsinguak?), der er 3800' højt.

I det Indre af Tasermiut (omtalt S. 132—136) udmunde to større Bræer. Den sydligste af dem kommer under en ringe

Heldning ud gennem et Dalstrøg, i hvis Baggrund man seer et vildt Alpelandskab med spidse, takkede Fjelde. Bræen er, som sædvanlig, meget kløftet undtagen dens yderste Del, der er bakkeformet og belagt med Grus og Smaasten. Udenfor Isranden ligger et betydeligt Antal Volde og Høje af Grus og Sten, der tidligere have bedækket Isen, som nu er smeltet bort. Kun et enkelt Sted staar denne Bræ endnu ud til Fjorden, hvor altsaa Kalvninger endnu kunne finde Sted. Paa Siderne findes ret betydelige Moræner. Efter Grønlændernes Udsigende skal der paa det Sted, hvor denne Bræ nu ligger, tidligere have været en Kirkegaard fra Nordboernes Tid.

Den anden Bræ kommer under en stor Vinkel ned mellem høje Fjelde, og flere spidse Nunatakker rage op over dens Overflade. Den staar med lodret Brudflade ud i Fjorden og stiger til en Højde af mindst 5000', hvilken Højde den allerede har c. $\frac{5}{4}$ Mil indenfor Randen. Steenstrups Maalinger af dens daglige Bevægelse i Midten gav i 1876 c. 12'.

I Mundingen af Søndre-Sermilik (omtalt S. 131) ligge de store Øer Amitsok og Angmalortok. De have for det meste bratte Skrænter ud mod Fjorden, medens Fjeldene paa Fastlandet paa begge Sider af Fjorden mange Steder ikke træde helt ud til Stranden, men efterlade langs denne smalle, lavere Partier, der ere opfyldte af Moræner og forvitrede Masser. Fra Fjeldene gaa umaadelige Stenras ofte ned til Fjorden og danne Pynter ud i den. Højere oppe paa Fjeldene sees store, skaalformede Fordybninger, der mod Fjordsiden omgives af Moræner, og bagved hvilke Fjeldene hæve sig til betydelig Højde; dette er de gamle Lejer for mindre Bræer. Fjeldenes Højde er mellem 4 og 6000'.

Ved Itivdlersuak gaar et stort Dalstrøg, der er let at passere, over til det Indre af Tasermiut. Det højeste Punkt i Dalstrøget ligger c. 550' o. H., og en meget laxerig Elv gennemstrømmer den med Græs frodigt bevoxede Slette. Høje,

stejle Fjelde hæve sig paa begge Sider, og mellem disse Fjelde findes 4 Bræer, hvoraf den største, der kommer Nord fra og naaer helt ned i Dalen, har sit Afløb til Tasermiut, medens de andre, hvoraf 2 fra Sydsiden, ere smaa og have Afløb til Sermilik.

I Sermilik findes kun een Bræ, som er værd at nævne, nemlig den store, 4600' brede Bræ, der ligger i Forlængelsen af Fjordens inderste Del. Dens lodrette Brudflade er fra Vand-spejlet over 150' høj. Heldningen paa den yderste Strækning indtil en Krands af Nunatakker, der ligge c. $\frac{3}{4}$ Mil indenfor Isens Rand, er kun c. $3\frac{1}{2}^{\circ}$, men fra Nunatakkernes Fod bliver den betydelig større. En gammel Grønlænder har fortalt, at han som Barn havde plukket Krækkebær paa den midterste af de nuværende Nunatakker, som dengang laa udenfor Isens Rand.

Saavel om Iluafjorden som om Tasermiut og Sermilik vide Grønlænderne altsaa at fortælle, at Isen i Løbet af de sidste hundrede Aar er tiltagen betydeligt, og det samme synes ogsaa Fundet af Renshornet i Iluafjorden at tyde paa; men endnu tydeligere taler herfor selve Landskabet, saavel paa den østre som paa den vestre Side af Landet, med den sneklædte Is, der ligger i Høje og Dale, og som ikke formaar at tildække selv de lavere Fjelde, naar de blot have bratte Sider, som Vinden kan holde fri for Sne. Jeg antager derfor, at Isen tiltager paa den sydligste Spids af Grønland og vil mulig med Tiden, især i den østlige Del af Landet, komme til at danne et næsten horizontalt Dække over det Hele, med andre Ord, vil gaa over til at blive Indlandsis.

Den sydligste Del af Grønlands Vestkyst bestaar af vildt takkede Fjeldpartier, der ere indtil 6 à 7000' høje¹⁾, og gjennemskæres af mange, tildels parallelt løbende,

¹⁾ Alle de paa Kaartet noterede Højder ere ikke anførte, fordi det er særlig høje Fjelde, men kun fordi det er kjendelige Spidses, hvis Højde jeg har

dybe Fjorde, mellem hvilke der flere Steder findes Dalstrøg, som føre fra den ene Fjord til den anden. Fjeldsiderne ere som oftest ubestigelige, og Toppene danne forrevne Fjeldkamme. Isen har aldrig dækket disse Fjelde, men har tidligere, ligesom nu, kun samlet sig i Dalstrøgene og Kløfterne mellem Fjeldenes Toppe. Højderne aftage østerefter, ligesom ogsaa Fjeldenes vilde Udseende taber sig i denne Retning. I Nærheden af Østkysten ere Fjeldene sjældent over 3000' høje.

De store sydlige Øer have fuldstændig Fastlandets Charakter, og flere af Sundene imellem dem ligne ogsaa, ligesom de ovennævnte Fjorde, voldsomme Spalter i Klipperne med stejle, sønderrevne Sider, hvis nederste Del dækkes af umaadelige Stenras eller bære Spor af tidligere Isvirkninger. Blandt de mest karakteristiske Farvande, der se ud som umaadelige Spalter, kunne nævnes: Torsukatak, der danner Indløbet til Ilua-fjorden, Tangnera paa Chr. IV's Ø, samt Sundet ved Itivdliak. Øerne skifte ligesom Fastlandet Charakter østerefter, dog er der flere, som fuldstændig afvige fra det østlige Fastlands Udseende ved deres stærkt takkede Spidser og lodrette Vægge; af saadanne kunne nævnes Tugdlerunat og den Vest herfor liggende Pamiagdlok.

Ved at se ind over det Indre af Grønlands Sydspids, viser det sig, at Indlandet ikke er fuldstændig dækket af Is, hvorigjennem der rager enkelte Fjeldtoppe op, men at den vestlige Del er et pragtfuldt Bjerglandskab med umaadelige, sammenløbende Bræer, medens den lavere, østlige Del er dækket af et Lag snebelagt Is, som ligger i Høje og Dale efter det nedenunder liggende Terræn, og op over hvilket alle Fjeldtoppe rager. Dette gjælder idetmindste for

havt Lejlighed til at maale enten fra en udstukken Basis eller fra høje Udsigtspunkter. Alle Fjeldene heromkring ere ligesaa høje eller ere snarere højere, idet jeg som oftest kun har kunnet maale de lavere, umiddelbart ved Kysten liggende Fjelde, som mulig have skjult Udsigten for mig til bagved liggende, endnu højere Partier.

Strækningen Syd for en Linie mellem det Inderste af Tasermiut og Kangerdlugsuatsiak-Fjorden¹⁾.

Medens der paa Fastlandet findes Bræer overalt mellem Fjeldene, ere de naturligvis sjeldnere paa Øerne, og de største, jeg der har seet, ere paa Chr. IV's Ø ved Tasiusak kingua og Kardlortaut.

Som Udgangspunkt for medfølgende Kaart har jeg antaget Julianehaabs Længde for at være $46^{\circ} 0' 44''$ Vest for Greenwich efter Captain Graah's Bestemmelse. Den Del, som ligger Nord for Julianehaabs Brede, er for største Delen kaartlagt i 1876 og er omtalt af Steenstrup i «Meddelelser om Grønland», Hefte 2, Side 30. Paa denne Del af Kaartet er der derfor kun foretaget Suppleringer og mindre Ændringer.

Syd for Julianehaabs Brede har jeg været nødt til at basere Kaartet paa astronomiske Bestemmelser, nemlig Breder og Azimuther; thi, da Grønlands Sydspids er et højt og vildt Bjerglandskab, har jeg, for ikke at være tvunget til mange Stationer, ofte kun kunnet skære til et enkelt, tidligere bestemt Punkt. Som Basis for Kaartlægningen fremtræder altsaa Brederne, der ere fundne ved circum-meridiane Højder af Solen og ere observerede med Pistorsk Cirkel over kunstig Horizont. De ved Brede bestemte Steder ere ved Triangulering forbundne med høje Fjelde, hvorfra jeg har kunnet maale Azimuth til tidligere bestemte Punkter. Fra disse direkte eller indirekte observerede Steder har jeg da indskaaret Omegnens kjendelige

¹⁾ Vistnok maa man meget nordligere for at finde Indlandsisen, mulig nordenfor Julianehaabs Brede; thi jeg har idetmindste hverken iaar eller i de tidligere Aar, jeg har været i Julianehaabs Distrikt, seet Indlandsis sydligere, skjøndt flere gode Udsigtsfjelde have været bestegne. Den nærmeste Del af det Indre har viist sig som Fjeldlandskaber med mægtige, mellemliggende Bræer, medens den fjernere har havt Udseende af umaadelige sneklædte Bjergpartier.

Fjelde. Paa Basis af 2 ved Brede og Azimuth bestemte Punkter har jeg dannet Triangelnet.

Detailtegningen er ofte udført ved at supplere Croquiser med Sigter, hvis Afstande ere fundne ved Hjælp af Udsigtsfjeldets Højde — der for det meste er maalt baade terrestrisk og ved Barometer — i Forbindelse med Depressionsvinklen til Øer, Fjorde og Sunde, hvis Vandlinie var synlig. Større Dele af de ydre Kyststrækninger (f. Ex. fra Julianehaab til Nanortalik) ere alene aflagte efter Croquiser, som paa Rejserne ere tegnede fra Baaden ved Hjælp af Compas og Uhr og derefter indtegnede mellem de observerede Steder.

Til de terrestriske Maalinger er anvendt en lille Theodolit og et Stampfersk Niveller-Instrument med Mikrometerskrue. Til Længderne er benyttet et Lommechronometer, men Længdedifferentserne ere kun undtagelsesvis anvendte til Kaartets Aflægning, nemlig naar ingen anden Stedbestemmelse havdes. Resultaterne af de astronomiske Observationer ere optagne i efterfølgende Tabel Side 191—192. Ved Opmaalingen og Højdebestemmelserne er forøvrigt gaaet frem efter den i «Meddelelserne» tidligere beskrevne Maade¹⁾.

Det medfølgende Kaart er en formindsket Copi af de til Søkaartarchivet afgivne Originalkaart for 1880 og 1881.

Til denne geographiske Fremstilling af Grønlands sydligste Del skal jeg her føje de Oplysninger, som min Ledsager, Candidat Sylow, har leveret mig om Mærker efter Isens tidligere større Udbredelse og om Bjergarterne i de 1881 berejste Egne, samt en af mig samlet Fremstilling om Storisens Udbredelse i Davisstrædet samme Aar.

¹⁾ 1ste Hefte Side 22 og 2det Hefte Side 117.

„Paa det nordligste af os besøgte Punkt paa Østkysten, Kangerajuk, viste Foden af Klippen ved Lavvande tydelige **Skurstriber** fra NV. til SØ., og sydligere saas en Mængde smaa Skjær, som vare afrundede og aldeles glatslebne. Egnen nordfor Prinds Christians Sund og den østlige Del af Chr. IV's Ø havde den samme ejendommelige Kuppelform med næsten regelmæssige Halvkugler stillede ved Siden af eller ovenpaa hinanden. Skurstriber kunde derimod paa denne Strækning intetsteds iagttages, vistnok fordi den syenitiske Bjergart, som her danner Hovedmassen, er altfor meget underkastet Forvittring.

De højere Partier af den sydligste Del af Grønland have et overordentlig øde og vildt Udseende, og Bjergtoppene ere saa takkede og spidse, at de aldrig kunne have været skurede af Isen. De lave Skjær og Øer langs Østkysten havde dog Skurstriber i Retning ØNØ. eller NØ. til VSV. eller SV., og enkelte Steder, især den sydlige Del af den Ø, hvorpaa Handelsstedet Pamiagdlok ligger, saavel som Smaaeerne deromkring, vare afrundede paa samme Maade som Landet ved Julianehaab og nordpaa.

Flere Steder fandt vi **Jættegryder**, som f. Ex. nærved Toppen af Kipingajak-Fjeld, paa en lille Ø udfor Tugdlerunat og paa et Næs lige sydfor Narsak (Friedrichsthal). Den ene af Jættegryderne paa sidstnævnte Sted var 2 Fod 9 Tom. lang, 2 Fod 3 Tom. bred og 4 Fod dyb; i to Fods Højde var den fyldt med Sten, hvoraf de øverste og større vare $\frac{1}{2}$ —1 Fod i Diameter og afrundede som Rullesten, medens de nederste og mindre vare blandede med Grus og kun paa Kanterne afrundede. Jættegrydens Form var en temmelig regelmæssig Cylinder med halvkugleformig Bund, og noget fra Bunden udvidede den sig lidt; ved Højvande overskylledes den aldeles, saa at de afrundede Sten vel nærmest skyldte Bølgeslaget deres Form. Det $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Mil lange Næs var lige indtil Narsak dækket af umaadelige Morænedynger med Sten af meget varierende Størrelse, som i Reglen kun paa Kanterne vare afrundede. Ved Landingsstedet ved Narsak iagttoges tydelige Skurstriber i NØ.—SV., og inde i Løbene og Fjordene saas ofte Striber, hvis Hovedretning faldt sammen med Fjordens eller Sundets. Saaledes fandtes der ved Niakornak paa Vestsiden af Chr. IV's Ø, paa det S. 166 omtalte, 450 Fod høje Fjeld, aldeles spejlblanke Flader og Striber i Ikerasarsuaks Retning. Baade her og paa Siderne af Tangnera fandtes lange, c. 1' brede og dybe Furer, fra hvilke der nogle Steder udgik Fordybninger ligesom ufuldendte Jættegryder.

Som Exempel paa Steder, hvor der ligeledes iagttoges Virkninger

af Isens Bevægelse i meget forskellige Højder og Retninger, maa jeg anføre Akuliarusek i Ikerasak, hvor Klippen var skuret i Retning af Sundet, og ved Sagdlivik paa Nordsiden af Pamiagdlok-Øen fandtes paa et c. 800' højt Fjeld Skurstriber fra Ø.—V., medens der i ganske kort Afstand derfra iagttoges Striber fra N.—S. Hine gik i Fjordretningen, disse i Retning af et mægtigt Dalstrøg, som gennemskar Øen og har maaske tidligere ført en Bræ fra en Del af Fjorden til en anden. I det Indre af Iuaffjorden ved Igdlorsuit saas paa to Fjelde, henholdsvis i 2 og 3000 Fods Højde, Skurstriber fra NØ.—SV. i Retning af en Isbræ, der udmundede i Fjorden; paa det c. 4000' høje Fjeld, paa hvilket Striber iagttoges i 3000 Fods Højde, strakte sig en lille Isbræ helt op til Toppen, saaledes at Skurstriber i denne Egn slet ikke behøve at være dannede langt tilbage i Tiden.

I de sydlige Egne af Grønland, hvor man overalt seer Isbræer skyde sig ned af Klippesiderne, høre Moræner ikke til Sjeldenhederne; selv den mindste Bræ har en ikke ubetydelig, i Reglen halvcirkelformig Moræne foran sig, men det er dog kun i de større Fjorde eller i Mundingerne af samme, at man kan vente at finde disse umaadelige Dynger, der ere aflejrede af de større Isbræer. Foruden den alt omtalte Moræne ved Narsak iagttoges Moræner i Sermilik og Iuaffjorden. Paa Øen Nanortalik, hvor Prof. Laube omtaler, at der findes en Moræne, saas vel en Mængde løse Blokke, hvilende paa den faste Klippe, men ingen større Ophobning af Sten.

I det Inderste af Iuaffjordens Gren Kangikitsok, var en parabolisk Dal, som nu ikke mere er Leje for nogen større Isbræ, opfyldt med betydelige Morænemasser. I den forreste Del fandtes et Parti kegleformede Høje, der som smaa Øer fortsættes ud i Fjorden, og hvoraf de højeste rage 100—150' op over Dalbunden. Materialet bestaar mest af mægtige Stenblokke og større Sten, der alle kun ere lidet afrundede. Længere inde i Dalen forene flere og flere af Højene sig og gaa tilsidst over i Rygge, der ere lodrette paa Dalens Hovedretning. Knap en Mil oppe i Dalen, hvor en større Isbræ skyder sig ned fra Siden, var igjen aflejret et Moræneparti, der mere lignede de kegleformede Høje. Det bestod af mægtige, kuppelformede Dynger stillede ovenpaa og ved Siden af hinanden. Fra Fjeldenes Sider skød sig smaa Isbræer i Mængde ned mod Dalbunden, hver førende foran sig en Moræne, hvis Ryg gik i Dalens Retning, og maatte saaledes krydse Hovedmorænen under en ret Vinkel. For nærværende Tid naaede Sidebræerne og de fra disse aflejrede Moræner ikke Dalbunden, men i tidligere Tid, da ogsaa Hoveddalen maa antages at have været

Leje for en Isbræ, maa de forskjellige Moræners Krydsning i For-
ening med de store Elves Bortskylning have kunnet give Anledning
til Dannelsen af Moræner med det nys beskrevne kegleformede og
kuplede Udseende.

Baade Skurstriberne og Morænedannelserne angive saaledes, at
Isen ogsaa i den sydligste Del af Grønland har havt en langt større
Udbredelse, end nu er Tilfældet, derimod synes de takkede Fjelde og
Skurstribernes højst forskjellige Retninger snarere at tyde paa lokale,
om end mægtige Isbræer, end paa en sammenhængende Ismasse,
som i en bestemt Retning skulde have søgt ud til Havet.

Hvad Bjergarterne i det her omhandlede Terræn angaar, da
have de en meget ensformig Charakter. Den paa de sydlige Øer
hyppigst forekommende er Granit, hvis Udseende varierer mellem
rød og graa efter Feldspathens Farve. To Steder paa Chr. IV's Ø
optræder der betydelige Mængder af Graphit-Granit, og meget
hyppigt er der Granater indsprængte i Graniten, hvilket især er
Tilfældet ved Kangerajuk paa Østkysten. Paa et Næs sydfor Fried-
richsthal fandtes større Partier af Diorit.

Hele Graniterrænet er gjennemskaaret af Grønstengange fra
1—40 Fods Mægtighed, og Strygningsretningen er ved de fleste NØ.—
SV. eller NV.—SØ., men der iagttages ogsaa andre Retninger. End-
videre optræder der overalt i Graniterrænet Pegmatitgange med
højst forskjellig Heldning og Mægtighed; som oftest ere de uden
skarp Begrændsning, og de skarpt begrændsede ere i Reglen næsten
lodrette. Flere Steder indeholde de Turmalin, Hornblende, Magnet-
jernsten og store, tavleformede Glimmerkrystaller.

Syeniten træffes paa nogle smaa Øer udfor Friedrichsthal,
paa den østlige Del af Chr. IV's Ø, paa Halvøen Nord for Prinds
Christians Sund samt paa Øerne udenfor samme, og her forekommer
den især med regelmæssige Kuppelformer. I den nordligere Del var
den rigere paa Hornblende end i den sydlige, og en finkornet, graa
Granit, der overalt fandtes indlejret som Klumper i Syeniten, forekom
ogsaa hyppigt her. Kun et enkelt Sted fandtes der en smal Grøn-
stengang i Syeniten.

Gnejs forekommer paa Øen Nanortalik og i Sermilik-Fjorden,
og paa dennes vestre Side sees den bassinformedt aflejret. Enkelte
Steder indeholder den underordnede Lag af Dioritskifer og ligesom i
Graniten findes der i den ogsaa hyppigt Grønstens- og Pegmatitgange.“

Storisens Udbredelse i Davisstrædet i Sommeren 1881.

«Storis» kaldes, som bekendt, de Ismasser i Davisstrædet, der stamme fra Polarhavet og drive ned langs Grønlands Østkyst og rundt om Cap Farvel.

Storisen dannes¹⁾ i det arktiske Hav ved gjentagne Frysninger, Opbrud og Skruninger, hvorved Isflagerne snart pressés ind under eller over andre, snart komme til at staa paa Højkant mellem andre Flager. Ved paafølgende Frysning forenes alt dette til et Hele, medens Sneen, der falder paa Overfladen, efterhaanden forvandles til Is og tildels udjævner og afglatter de store Uregelmæssigheder. Det fremgaar heraf, at Storisen er meget forskjelligartet, idet noget deraf kun har undergaaet disse Forandringer et enkelt Aar, medens andet mulig har undergaaet saadanne i længere Aarrækker, inden det er kommen til at staa for Tour til at drive bort fra Polaregnene.

I uhyre Ismarker og Flager driver Isen da ned langs Grønlands Østkyst, hvor den ved Frysninger paa Grund af Storme itubrækkes og kommer som Flager af højst forskjellig Størrelse om i Davisstrædet. Hovedmassen af Isen bryder op i Polaregnene i Juli Maaned og passerer rundt om Grønlands Sydspids i det næste Aars April og Maj Maaned; men desuden kan Isen bryde op og føres i Drift til enhver Tid ved vedvarende Storme.

I Davisstrædet bevæger Isen sig Nord efter og spredes Vest efter, medens Smeltningen i Davisstrædets varme Vand hurtig finder Sted.

¹⁾ Weyprecht: «Metamorphosen des Polareises.» Wien 1879.

Alle Meddelelser tyde paa, at Sommeren 1881 i det hele taget har været et ualmindeligt Isaar, idet Ismasserne ere truffet paa meget sydligere Breder end sædvanligt; men, da Havet nordligere har været frit for Is, har den sydligere Optræden af denne mulig ikke været en Følge af større løsrevne Masser end i andre Aar. Jeg skal her i korte Træk meddele, hvorledes Storisene i Sommerens Løb er optraadt i Davisstrædet.

Til Udarbejdelsen har jeg, foruden mine personlige Iagttagelser, benyttet Journalerne fra alle den kgl. grønlandske Handels Skibe, samt fra efterfølgende Kryolithskibe: «Fox», «Alba», «Elna», «Franklin» og «Thyra». Jeg har fordelt det indvundne Materiale saaledes, at jeg har tegnet en Kurve paa medfølgende Kaart (Tav. XXXV) for Isens Grændse den første i hver Maaned. De Journaler, der fortrinsvis ere benyttede ved Aflæggelsen af Kurverne ere:

- for den 1ste Maj — «Fox» og «Thorvaldsen»;
- 1ste Juni — «Fox», «Thyra», «Neptun», «Nordlyset» og «Peru»;
- 1ste Juli — «Alba», «Hvalfisken», «Thyra» og «Tjalfe»;
- 1ste August — «Fox» og «Nordlyset».

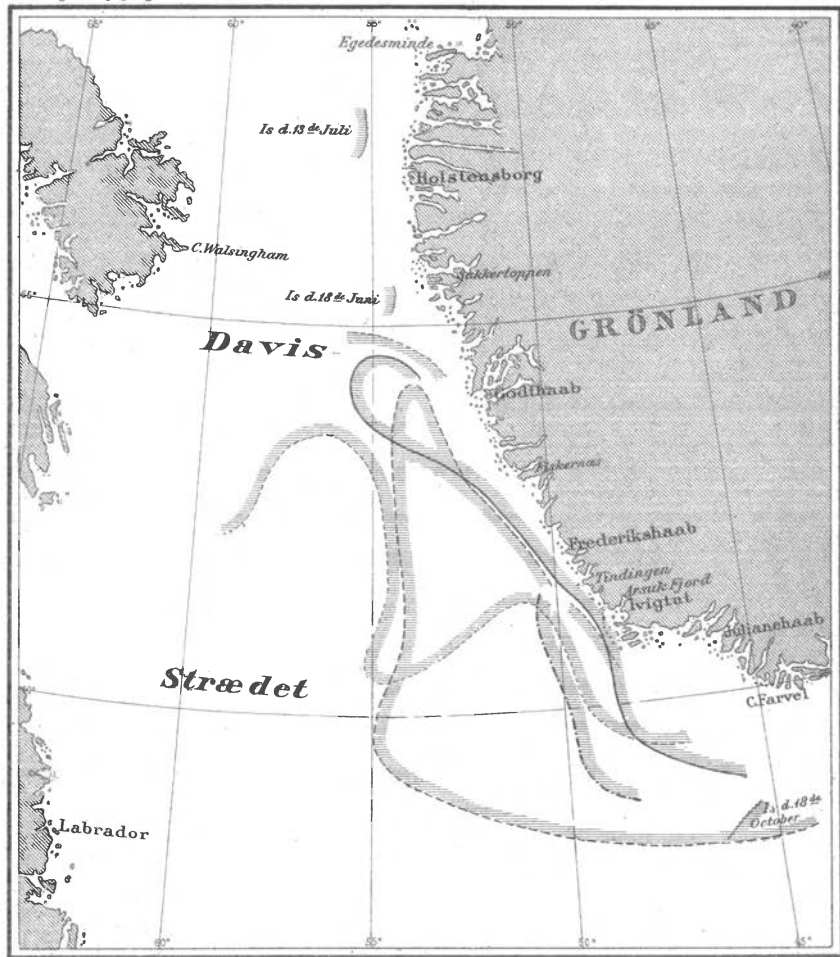
Foruden disse ere ogsaa alle de øvrige Skibes Router gennem Davisstrædet benyttede; thi selv de Router, paa hvilke ingen eller saa godt som ingen Is er bemærket, bidrage til at bestemme, ligesaavel som de, der gaa langsmed eller gennem Isen, hvor Grændsen til en bestemt Tid har været mellem aabent Farvand og Is. Dog maa jeg forudskikke den Bemærkning, at Kurverne ikke kunne betragtes som en nøjagtig Fremstilling af Isens Beliggenhed; thi for det første ere de trukne gennem Punkter, som snart have været besøgt tidligere, snart senere end det Datum, hvortil Kurven er tegnet, og for det andet have Skibe, der have fulgt Isranden, ofte sejlet indenom store, løsrevne Revler og spredte Ismasser, om hvilke man altsaa ikke veed, hvor langt de strakte sig ud. Endelig ere enkelte Skibes Længde-

STORISENS FOREKOMST I DAVIS-STRÆDET

1881.

Grønl. geol. og geogr. Unders.

Tavle XXXV

Facht & Cronst. Etvæl.

Isgrændse.

d. 1 ^{te} Mai		d. 1 ^{te} Juli	
d. 1 ^{te} Juni		d. 1 ^{te} Aug.	

Den skraverede Side af Grændselinieme betegner Isen.

bestemmelser for Opfejningen meget usikre, idet ingen Observationer haves, og en Tilbagegning fra Krydspejling eller anden bestemt Plads har ikke ladet sig udføre, fordi Skibene flere Dage have holdt det gaaende i Is uden Bestik, men med Landkjending. Saadanne Journaler har jeg naturligvis, saavidt muligt, undladt at benytte.

I. I Slutningen af April og Begyndelsen af Maj var Isen temmelig tæt fra 59° Brede til Arsuk-Fjorden. Her udførte laa en 1 Kvartmil bred Strimmel Is, der dog med Lethed lod sig passere.

Fra Tindingen ($61\frac{1}{2}^{\circ}$ Br.) til Fiskernæs (63° Brede) laa en 3 Mil bred Ismasse fast presset mod Landet. Isen var her meget høj og laa i meget store Flager, saa at der ikke kunde være Tale om at trænge igjennem den.

Fra 63° til $64\frac{3}{4}^{\circ}$ Brede laa der spredt Is fra Land ud til Vest for 55° Længde.

II. I Slutningen af Maj og Begyndelsen af Juni strakte Isen sig ned til 58° Brede, og enkelte Isskodser ere endog truffene paa $57\frac{1}{4}^{\circ}$ Brede og $45\frac{3}{4}^{\circ}$ Længde. Store Bugter skar sig indtil 10 Mil indenfor Randen, og først herinde blev Isen tæt, men bestod alligevel kun af mindre Skodser.

Fra 59° til 64° Brede laa Isen Vest efter til 54 à 55° Længde. Udenfor Randen fandtes mange løsrevne Revler, der bestode af mindre, sammenpakkede Skodser, som vare stærkt medtagne af Luft og Vand. Isranden dannede store Bugter, i hvilke man ved at gjenembryde spredte Revler kom ind i flere Mile store Vaager eller Indsøer, der stode i Forbindelse med hverandre ved smalle Sunde eller vare skilte fra hverandre ved meget spredte Revler. Paa 52° Længde og Frederikshaabs Brede, det vil sige 15 Mil indenfor Randen og ligesaa langt fra Land, laa Isen i voldsomt høje, uoverskuelige Flager, der fuldstændigt havde Polarpakisens Udseende, og imellem hvilke der ikke var det ringeste Vand at skimte. Noget sydligere er saa-

dan svær Is endda truffet c. 30 Mil fra Land. Endnu sydligere har Isen vel været svær og tæt, men ikke ligget i saa store Flager og mindre pakket, saa at Skibe, dels ved at sejle og dels ved at drive, ere komne gjennem den retv. SSV. fra Arsuk.

Mellem Isen og Landet fandtes et 3 til 5 Mile bredt sejlbart Farvand, i hvilket der dog enkelte Steder, som ud for Frederikshaabs Isblink, endnu laa spredt Is, ligesom ogsaa Isen et enkelt Sted var pakket ind til Yderøerne.

III. I Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli laa der Is omkring Landets sydligste Spids og i Julianehaabsbugten samt en smal Stribe langs Land, forøvrigt var al Isen borte Syd for 61° Brede.

Fra Tindingen ($61\frac{1}{2}^{\circ}$) laa Isen ud til 55° Længde og strakte sig Nord paa til $63\frac{1}{2}^{\circ}$ Brede (altsaa Nord for Fiskernæs, der ligger paa 63°). Herfra laa Isen i en Bue vesterefter, saa at den paa 59° Længde blev truffen paa $62\frac{1}{4}^{\circ}$ Brede og blev antagen for at strække sig tværs over Strædet til Vestisen. Dette Isbelte var c. 20 Mil bredt, og Isen deri meget spredt; det drev efterhaanden Nord paa, saa at man først var klar af det paa 65° Brede.

Endelig blev der truffet løsrevne Ismasser paa nordligere Brede. Den 18de Juni blev der seet Is 7 Mil fra Land paa Sukkertoppens Brede ($65\frac{1}{2}^{\circ}$); den kaldes Vestis, vel sagtens fordi man er sejlet Øst om den, men intet tyder paa, at det ikke var Storis. Ligeledes blev der den 13de Juli seet Is paa $67\frac{1}{2}^{\circ}$ Brede og 55° Længde (mellem Holstensborg og Egedesminde) altsaa c. 12 Mil fra Land.

IV. I Slutningen af Juli og Begyndelsen af August var Julianehaabsbugten tildels pakket med Is, medens at denne var meget spredt omkring den sydligste Del af Landet. Fra 59° Brede op ad Arsuk til laa svær, men spredt Is ud til 49 à 50° Længde. Vestligere og nordligere i Davisstrædet saas aldeles ingen Is; den maa altsaa være smeltet, eller en Del muligvis være passeret Vest efter.

V. I Slutningen af August og hele September Maaned er der intetsteds seet Is; selv Skibe, der fra Julianehaab ere staaede direkte tilsøs, have ikke truffet Is.

VI. Endelig blev der den 19de Oktober paa $58\frac{1}{2}^{\circ}$ Brede og 46° Længde truffet tæt pakket Is, om hvis Udstrækning Nord og Øst efter man ingen Underretning har. Kort Tid før denne Is blev seet, havde Vandet en Temperatur af $+5^{\circ}\text{C}$. Dette maa være en ny Ladning Is, som er kommen fra Østkysten, og som paa Grund af de nordlige Storme, i den første Halvdel af Oktober, er sat saa langt Syd paa.

Sammenfattet i faa Ord har altsaa Isen, der er kommen rundt om Grønlands Sydspids, bevæget sig Nord efter langs Vestkysten og spredt sig Vest efter mindst indtil 55° Længde, medens at Smeltningen er foregaaet. Mellem 63° og 65° Brede har en Del af Isen spredt sig tværs over Strædet og er mulig da, hvis den ikke tidligere er optøet, gaaet Syd paa igjen med Vestisen; (o: den store, sydgaaende Isstrøm i Davisstrædets vestre Del).

Naar Isen er kommen ind i Davisstrædet og der faar Plads til at sprede sig, hvad den ikke har kunnet paa Østsiden af Grønland, saa vil Spredningen, der paaskyndes af de hyppige nordlige Vinde, snart virke ødelæggende paa den i Forbindelse med det varme Vand, som Isen kommer ud i, Luftens forholdsvis høje Temperatur og Stormene. At Storme have ødelæggende Virkning paa Isen, naar den iforvejen er spredt, vil man let kunne indse; thi, da de store Skodser, paa Grund af deres forholdsvis mindre Overflåde, have mindre Hastighed end de smaa, saa ville de standse disse i deres Fart og derved stuve Isen sammen i Revler, saa at hvert Stykke Is vil hjælpe til at sønderlemme Nabostykkerne, hvorved Afsmeltningen, som bekyndt, meget paaskyndes. Alt det yderste af Isen bestaar derfor kun af mindre Skodser, der ere meget udvaskede og udhulede

af Vandet, og er samlet i Revler, hvorved der dannes store Bugter og Vaager i Isen.

Hvad Hastigheden af Storisens Bevægelse i Davisstrædet angaar, da har jeg intet Holdepunkt, hvorefter denne kan findes. Ingenieur Fritz nævner i «Nogle Iagttagelser om Isforholdene paa Grønlands Sydvestkyst»¹⁾, at den kolde Strøm udfør Arsukfjorden om Sommeren løber med en Hastighed af $1\frac{1}{2}$ til 3 Kvartmil i Timen. Captain Normann skriver i »Oplysninger om Besejlingen af Arsuk-Fjorden», Side 6, at Strømmen i den østlige Del af Davisstrædet løber med omtrent 0.5—1 Mils Fart. Jeg antager, at man i Gjennemsnit ikke kan sætte Strømmens og dermed Isens Fart højere end til 0.5, idet jeg ikke seer nogen rimelig Grund til at antage, at Isens Hastighed paa Vestkysten af Grønland skulde være meget større end paa Østkysten, hvor den om Sommeren, ifølge den hollandske Hvalfangerflaades Drift 1777, er 0.5, medens den om Vinteren, ifølge «Hansa» Isflagens Drift, er 0.17 Kvartmil i Timen.

Man vil maaske indvende mod denne ringe Hastighed, at Skibe, der ere drevne i og med Isen, ofte have været udsatte for store Forsætninger. Hertil vil jeg kun bemærke, at det vist hyppigst har været i stormende Kuling, at saadanne ere iagttagne, og at Isen under disse Omstændigheder naturligvis bevæger sig med stor Hastighed, men at Retningen da hovedsagelig følger Vindens. At der ligeledes med Stille kan være stærk Strøm efter en foregaaende vedholdende Vind, er indlysende, idet Isen ved Vindens Tryk paa den Del af samme, der rager op over Vandet, sættes i stærk Fart og derved forøger den mellem Istykkerne liggende Vandmasses Bevægelse, som naturligvis vedligger sig, efterat Vinden er hørt op. Endelig skal jeg kun nævne, at Ebbe og Flod tæt under Land selvfølgelig bevirker stærk Strøm.

Saaledes som jeg her har omtalt Bevægelsen af Storisen,

¹⁾ Geografisk Tidsskrift 1881. Side 78.

antager jeg med Captain Graah¹⁾ og Admiral Irminger²⁾, at dens normale Bevægelse er hvert Aar, kun at den naturligvis ikke spredes saa langt, naar Massen ikke er saa stor og de nordlige Vinde i Forsommeren mindre vedholdende, men at den da muligvis er fuldstændig fortæret, inden den kommer ud i Midten af Strædet.

Man vil maaske gjøre den Indvending, at Isen ikke hvert Aar spredes ud i Strædet; thi de Skibe, der skulle til Nord-Grønland og holde sig midt i Strædet, træffe kun sjældent Storis. Hertil kan svares: for det første har 1881 ogsaa for Davisstrædets Vedkommende vistnok været et ualmindeligt Isaar, medens i andre Aar Davisstrædets varme Vand sikkert allerede ved Isens Spredning Vest efter vil have faaet Bugt med den, saa at den ikke naaer ud til disse Skibes Route. For det andet er det muligt, at den selv i de Aar, hvor man slet ikke har seet Isude i Strædet, dog har spredt sig tværs over dette; thi det foregaar kun i kort Tid. Som Exempel herpaa kan nævnes, at «Ceres» paa sine 4 Rejser gennem Strædet i 1881 ikke har seet Storis, hvad den heller ikke efter Bevægelsen af Isen skulde have kunnet.

Jeg vil ikke unnlade her at citere et Brudstykke af et Ma-

¹⁾ «Beskrivelse til det voxende Situations-Kaart over den vestlige Kyst af Grønland. 1825», Side 6. Her staar, at Isen fra Grønlands Østkyst «sætter med Strømmen omkring Cap Farvel og videre Nord hen langs Landet til omtrent 64° Brede. Her møder den . . . en anden Strøm, som sætter den over mod Amerika».

²⁾ Admiral Irminger skriver («Nyt Archiv for Søvæsen 1854» Side 288), at det forekommer ham indlysende, «at Strømningen fra Ishavet, der medfører saa betydelige Ismasser, efterat være løbet langs med Østkysten af Grønland, bøjer omkring Cap Farvel, uden at nogen Gren deraf løber i lige Linie til Ny-Foundlands Banken. Denne Strømning følger derefter Sydvest-Kysten af Grønland indtil omtrent 64°, undtagelsesvis endog til Holstensborg, som ligger omtrent paa 67° Brede.

Denne Strømning forener sig derefter udentvivl med Strømningen, som fra Hudsonsbugten og den vestlige Del af Davisstrædet sætter Syd efter langs med Kysten af Labrador og forøger saaledes de uhyre Ismasser, der kun ad denne Vej føres Syd paa til Ny-Foundland og videre ud i Atlanterhavet . . . »

nuskript, som Captain Normann i 1869 har indleveret til Søkaartarchivet¹⁾, idet Isens Forekomst i 1881 tildels giver en Illustration dertil.

„Som Regel for Besejlingen af Grønlands sydligste Colonier, og deriblandt ogsaa Ivigttut ved Arsuk-Fjorden, har det altid tidligere gjældt, hvis man traf megen Is udenfor samme, da at søge nordpaa, hvor man rimeligvis vilde træffe Masserne mere spredte, der at gennemsejle disse, og saa, naar dette var lykkedes, at bane sig en Vej sydefter mellem Isen og Landet. Denne Regel, der har været fulgt lige siden Aarhundredets Begyndelse, og som anbefalede af Mænd som Graah og den kgl. grønlandske Handels dygtigste Skibsførere, kunde det synes anmassende at ville bestride Rigtigheden af, og dog vover jeg efter moden Overvejelse at gjøre det, idetmindste for saavidt den gjælder Arsuk-Fjorden. Som Understøttere af mine Anskuelser tør jeg nævne Skibsførere, der have krydset Isstrømmen ud for Arsuk over 30 Gange, og som fra Barnshen have været fortrolige med Isfart²⁾. Selv har jeg i Perioden 1862—1869 passeret samme Strøg 20 Gange³⁾ og paa forskjellige Tider af Aaret, lige fra April til November, hvilket vist indbefatter hele den Periode, i hvilken der overhovedet kan være Tale om at besejle nogen grønlandsk Coloni, og jeg tillader mig derfor at tro, at jeg ogsaa kan tale med af nogen Erfaring.

Efter min Overbevisning bør en Skibsfører, hvis han, ved at ankomme udfor Arsuk-Fjorden, træffer denne spærret af Storisen, ikke, som tidligere anført, søge nordpaa, i det Mindste ikke længere end til omtrent ud for det kjendelige Fjeld Tindingen. Finder man endnu her Vejen til Land spærret, troer jeg paa det Bestemtteste at maatte tilraade atter at søge Syd paa, idet man, hvis Vinden er favorabel, holder sig nær til Iskanten for at kunne opdage og benytte mulige Aabninger i denne, men, hvis Vinden er ugunstig (sydlig), søger nogle Mil længere ud i Strædet, da man derved tildels undgaar den Nord i løbende Strøm, som det, selv med en jævn frisk Kuling, sikkerlig ellers vil falde haardt at opsejle krydsende. Som Regel vil jeg tilraade den til Arsuk-Fjorden bestemte Skibsfører om mulig at tage Is-

¹⁾ «Nogle Oplysninger om Besejlingen af Arsuk-Fjorden» Side 7.

²⁾ Captain Simpson af Peterhead er den første, der har fremsat den her hævdede Anskuelse.

³⁾ I 1862 og 1865 som Styrmand paa Dampskibet «Fox»; i 1867, 68 og 69 som Fører af Briggen «Elna».

kanten omtrent tværs af Nunarsuit, da det synes, som om der ved den Forandring i Strømretningen, som denne store og langt fremskridende Ø bevirker, her meget ofte fremstaar helt aabne Render og Løb mellem Ismasserne, som med stor Fordel kunne benyttes, om ikke til andet, saa i ethvert Fald til at komme indenfor den yderste og næsten altid fasteste Iskant, der paa Grund af den i denne som oftest staaende Dønning maa ansees for den farligste for Skibene. Skulde det ikke her vise sig muligt at forcere en Gjennemgang, kan man forsøge den noget nordligere, men, hvis dette ej heller her lykkes, bør man hellere søge ud fra Land og holde det gaaende i nogle Dage, ja maaske endog Uger, indtil en Forandring i Isens Tilstand, den være sig fremkaldt ved Vindforandring eller Massernes Aftagen, gjør det muligt at komme til Kysten, end at søge for langt Nord paa for at prøve at omsejle Isen. Et saadant Forsøg troer jeg kun at kunne tilraade tidligt paa Foraaret, naar man har Vished for, at det er Aarets første Is, man har for sig; thi man kan da haabe at naa dens nordlige Ende og har paa den Tid af Aaret endvidere det at bygge paa, at nordlige Vinde, der da ere de fremherskende, sandsynligvis atter ville hjælpe Skibet Syd paa imod den temmelig haarde Strøm.“

Sammenholdes dette med Isens Forekomst i 1881, vil man se, at Isen i Slutningen af April og Begyndelsen af Maj var spredt udfor Arsuk-Fjord, medens den nordligere laa aldeles pakket ind til Landet. I Slutningen af Maj og Begyndelsen af Juni ere Skibe komne gennem Isen retv. SSV. fra Arsuk, medens den nordligere mellem 15 og 30 Mil fra Land laa i høje, uoverskuelige Flager. I Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli laa der kun en smal Stribe spredt Is langs Land udfor Arsuk-Fjord, medens Isen ved Tindingen strakte sig ud til 55° Længde og endnu nordligere endog er truffet paa 59° Længde og sandsynligvis har strakt sig tværs over Strædet. Man vil se heraf, at det vilde have været absolut forkert, til det først og sidst nævnte Tidspunkt, at søge Nord om Isen for at komme til Arsuk-Fjord¹⁾.

¹⁾ Ingenieur Fritz skriver herom i «Geografisk Tidsskrift 1881» Side 80: «Det er en Erfaring fra Besejlingen af Arsuk-Fjord, at Isen paa denne Del af Kysten kan ventes noget mere aaben paa Højden af Nunarsuit end

Da Isens Bevægelse er overordentlig afhængig af Vinden, vil man naturligvis ikke, efter at have undersøgt den et enkelt Aar, kunne opstille Regler for, hvorledes den foregaar; thi dertil skal der mange lagttagelser, som det endda kun er muligt at samle i de Aar, hvor Isen optræder i store, pakkede Masser, da man ellers ikke vil kunne følge dens Forandring af Beliggenhed fra Maaned til Maaned.

Jeg skal endelig med et Par Ord omtale Isfjeldene, som komme med Storisen. Den lille Overflade, disse have i Forhold til deres store Masse, bevirker dels, at de ikke smelte nær saa hurtigt, dels at de bevæge sig meget langsommere end Storisen, idet deres forholdsvis lille Overflade afgiver færre Angrebepunkter for Vind og Overfladevand. Paa Grund af den langsommere Bevægelse ville de ikke spredes sammen med Storisen og derfor sjældent træffes ude i de spredte Ismasser. Men langsmed Landet vil man se dem i massevis, isærdeleshed naar Storisen er borte. I August og September Maaned laa der saaledes en stor Mængde omkring de sydligste Kyster af Landet samt ud tilsøs til $58\frac{1}{2}^{\circ}$ Brede og 41° Længde, og endnu den 18de Oktober saas mange udenfor Arsuk.

nordligere og sydligere. Denne finder vist en naturlig Forklaring i den Bøjning, Strømmen gjør der, hvorved der bliver Tilbøjelighed til radiale Aabninger i Isen.»

Middeltal af astronomiske Observationer,
tagne i Syd-Grønland 1880 og 1881.

Sted.	N. Brede.	V.Længde.	Misv. vestl.	Antal af Obs.		
				B.	L.	M.
Iviglut. (Controlleurbolig)	61 11 58			1		
Itivdlersuak i Torsukatak	60 53 05			1		
Kagsimiut	60 46 21			1		
Narsak. (Udliggersted)	60 54 04			1		
Kagsiarsuk ved Tunugdliarfik	61 08 39	45 32 48		2	1	
Umiasat ved do.	61 11 13			2		
Kordlortok ved do.	61 11 52	45 26 00	50.0	1	1	1
Julianehaab. (Colonibestyrrerbolig) . . .	60 42 52		48.0	1		2
Kakortok. (Ruingruppe)	60 48 56	45 44 38	45.4	2	2	1
Kanisut. (Ruiner i det Inderste af Bugten)	60 45 35			1		
Ekaluiit		45 30 30	48.3		1	1
Sigsardlugtok. (Varde paa Bakken) . .	60 52 58	45 26 57	50.5	2	3	1
Kagsiarsuk ved Igalikofjorden	60 53 16	45 14 50	50.4	5	7	3
Igaliko	60 58 52			1		
Sydprøven	60 26 21			1		
Kagdlumiut	60 41 53	45 24 45	51.8	1	1	1
Igdlorpait	60 27 42			1		
Kingua i Unartokfjorden	60 38 30	45 10 30		1	1	
Sarkarsuak. Søndre-Sermilik	60 26 50			1		
Augpilagtok do.	60 28 24			1		
Itivdlersuak do.	60 35 48	44 45 11	49.3	1	1	1
Kingua do.	60 41 20		48.3	1		2
Nanortalik	60 07 27	45 15 31	48.0	2	3	1
Tasiusarsuk. (Ruingruppe). Tasermiut	60 10 57			1		
Kingua i Tasersuak do.	60 15 28	44 32 16	49.1	1	3	1
Tasermiutsiak. do.	60 26 50	44 33 31	46.0	1	2	1
Itivdlersuak. do.	60 30 45	44 29 34	48.0	1	1	1
Ikigait. (Østprøven)	59 59 06	44 41 36	47.5	1	1	1

Sted.	N. Brede.	V.Længde.	Misv. vestl.	Antal af Obs.		
				B.	L.	M.
Narsak. (Friedrichsthal)	° ' "	44 39 00			2	
Nugsuak	59 57 43			1		
Sagdlevik ved Iluafjorden	60 06 00	44 15 55	°	1	1	
Niakornak ved Ikerasarsuak	60 08 32	44 04 22	47.1	1	2	2
Kangerdluk Kingua. Iluafjorden	60 12 10	44 13 42	48.4	2	1	1
Nuk. do.	60 12 21			1		
Kangikitsok Kingua. do.	60 18 08	44 17 02	47.7	1	2	1
Igdorsuit. do.	60 19 25	44 02 42	48.2	2	2	1
Ilua. (Pamiagdlok)	59 54 54	44 20 30	51.6	1	3	1
Nua	59 52 27			1		
Igdorsuatsiat	59 51 01			1		
Kangerdlutsiak ved Ikerasak	59 56 53	43 57 15	47.6	1	1	1
Anikitok ved Ikek	59 59 55			1		
Sarkarmiut ved do.	60 00 17	43 54 13		1	1	
Tasiusak Kingua. Tangnera	60 04 02	43 43 37	47.8	1	2	1
Umanarsuak. (Cap Farvel) Tangen	59 45 34	43 52 15	46.9	1	1	2
Kisuit ved Ikek	59 53 24			1		
Østre Pamiagdlok ved do.	59 53 55	43 26 30		1	1	
Kangerdlutsiak ved Tunua	59 57 15	43 30 00		1	1	
Kapiarfik. Grønlænder-Ruiner	59 59 03	43 06 24	46.5	2	3	2
Vardø udfor Ikerasarsuak	60 02 33	43 05 50	46.0	3	3	1
Nunatsuk. Grønlænder-Ruiner	60 04 10	43 03 12	48.7	2	2	1
Aluk. Grønlænder-Teltplads	60 07 39	43 02 44	49.4	1	2	2
Kekertatsiak do.	60 09 12			1		
Kangerajuk. Teltplads paa Sydsiden	60 12 36	43 02 07	47.8	1	2	1